

Publikacija o crnogorskim studentima u inostranstvu

DRUGO IZDANJE

ORGANIZATION OF
MONTENEGRINS
STUDYING ABROAD

Urednik i rukovodilac autorskog tima:

Ivan Pićurić za 2016/17

Kristina Đendinović za 2018/19

Izvršni direktor:

Balša Lubarda za 2016/17

Aleksandar Vučinić za 2018/19

Autorski tim:

Katarina Gačević

Đurđina Jevrić

Nikolina Ševčenko

Marija Sindić

Katarina Lazović

Svetlana Duković

Dizajn dokumenta:

Jovan Jovančević

Žaklina Nježić

Alden Bajramspahić

ORGANIZATION OF
MONTENEGRINS
STUDYING ABROAD

Sadržaj

Ključna saznanja	8
Osnovne definicije	10
Metodologija	11
CSI Populacija - Kratka Retrospektiva	13
Geografska distribucija CSI	16
Evropa.....	16
Južna Evropa.....	16
Centralna Evropa.....	18
Zapadna Evropa.....	19
Sjeverna i Istočna Evropa.....	21
Azija i Australija.....	21
Južna, Centralna i Sjeverna Amerika.....	23
Sumirani pregled informacija.....	24
Prilike i uslovi koje utiču na aplikacije crnogorskih studenata na studijske programe u inostranstvu	28
Motivacija je sticanje novih iskustava i znanja.....	28
Izražena mobilnost populacije.....	29
Pozitivna upisna diskriminacija na globalno orijentisanim programima.....	32
Programske stipendije i njihova dostupnost crnogorskim državljanima.....	32
Regionalni Programi Stipendiranja.....	34
CEEPUS.....	34
Stipendije Višegradske grupe.....	34
Erasmus+.....	35

Stipendije stranih vlada.....	38
Chevening program.....	38
DAAD stipendije.....	39
Global UGRAD.....	39
SI i SISS stipendija Švedskog instituta.....	40
Stipendium Hungaricum - Stipendija Vlade Mađarske.....	41
Program stipendiranja Vlade Republike Turske - Türkiye burslari.....	42
Stipendija Vlade Japana - MEXT.....	42
Stipendija Vlade Kine.....	42
Stipendije Vlade Ruske Federacije.....	44
Stipendije Vlade Republike Italije.....	45
Stipendije Vlade Republike Francuske.....	46
Stipendije kompanija i fondacija.....	47
Stipendija Erste banke.....	47
Stipendije Hellenic Petroleum Grupe.....	48
Investicije Vlade CG u obrazovanje deficitarnog kadra.....	48
Fond za kvalitet i talente Vlade Crne Gore.....	49
Zakon o mladima kroz prizmu populacije CSI.....	50

Izveštaj o generalnim i specifičnim izazovima sa kojima se CSI suočavaju u toku studija u inostranstvu.....	52
Dostupnost domaćim programima podrške.....	54
Izazovi birokratske prirode.....	60
Viza/dozvola za boravak.....	60
Prevoz.....	60
Prevoz unutar zemlje boravka.....	61
Finansije.....	62
Troškovi smještaja.....	62

Troškovi osiguranja.....	63
Troškovi bankarskih usluga.....	63
Prihodi.....	64
Povezanost CSI sa maticom.....	64
Povezanost CSI i dijaspore.....	67
Iskustva alumnista.....	70
Region - srpski i hrvatski studenti u inostranstvu.....	72
Zaključak i preporuke.....	76
Očekivanja za naredni period i predlozi OCSI.....	78
Generalne preporuke.....	81
Evidencija i praćenje trendova.....	81
Mreža studenata.....	81
Domaće akademske institucije i privredni subjekti.....	81
Informisanje šire javnosti.....	82
Šta dalje?.....	82
Ko smo mi?.....	84
Finalna napomena.....	85
Izvori.....	86

Dragi čitaoci,

Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu (OCSI) je omladinska organizacija sa misijom da aktivno djeluje na globalnom, regionalnom i lokalnom nivou kao kompaktna i informacijama bogata mreža studenata i mladih profesionalaca. U sklopu redovnih godišnjih aktivnosti, OCSI nastoji i da prikupi informacije o ključnim trendovima u populaciji crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI), kako osnovnim demografskim tako i legislativnim, i drugim trendovima koji utiču na populaciju i njenu globalnu distribuciju. OCSI nastoji da prikupljene informacije predstavi crnogorskoj javnosti, kolegama studentima i našim alumnistima, kao i ključnim donosiocima odluka u Crnoj Gori.

Drugo izdanje publikacije o crnogorskim studentima u inostranstvu (u daljem tekstu “Publikacija”) predstavlja proizvod istraživačkog rada. Publikacija ima za cilj da čitaocima pruži uvid u indikativne trendove i globalne karakteristike populacije crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI) zaključno sa oktobrom 2018. godine. Tim je prikupio podatke o osnovnoj demografskoj distribuciji CSI i to po: nivoima studija, obrazovnim profilima, usmjerenjima i rodnoj zastupljenosti. Dodatno, predstavljena je i geografska distribucija, analiza prilika i uslova koji utiču na aplikacije u inostranstvu, kao i analiza generalnih i specifičnih izazova sa kojima se CSI suočavaju.

Vjerujemo da će publikacija ukazati na značaj CSI populacije i čitaocima otkriti potencijal koji ona predstavlja za dalji razvoj crnogorskog društva. Nadalje, gajimo nadu da će identifikovani izazovi biti adresirani u saradnji sa i uz pomoć nadležnih subjekata

u Crnoj Gori, kao i ostalih činioca crnogorskog društva spremnih da pomognu i podrže razvoj akademske zajednice u inostranstvu. OCSI je otvorena za sve predloge koji mogu unaprijediti saradnju sa i među CSI. Ovo izdanje publikacije je podržano od strane Kancelarije za mlade Ministarstva sporta Vlade Crne Gore, na čemu smo izuzetno zahvalni.

Veliki doprinos nastanku drugog izdanja pripada autorima i timu koji je učestvovao u izradi prvog izdanja publikacije iz 2017. godine, na čelu sa Izvršnim direktorom Balšom Lubardom i glavnim koordinatorom rada na publikaciji Ivanom Pićurićem. Mi smo uspjeli da Publikaciju dodatno potkrijepimo i upotpunimo korisnim informacijama. Ipak, posao nije u potpunosti završen, i postoji mnogo ideja za proširivanje i dopunjavanje podacima. Ne oklijevajte da nas (OCSI) direktno kontaktirate ukoliko imate uvid u ili preporuke za dodatne izvore informacija.

Na kraju, želio bih da se zahvalim timu koji je kreirao drugo izdanje Publikacije na predanom radu i posvećenosti, kao i entuzijazmu i podršci ideji i misiji Organizacije. Bez njih ovo ne bi bilo moguće.

Izvršni direktor OCSI 18/19,
Aleksandar Vučinić

Ključna saznanja

U akademskoj 2018/19. godini crnogorski državljani studiraju u više od 35 zemalja svijeta ne uključujući susjedne zemlje regiona¹. Procjene broja studenata u ovim zemljama, OCSI klasifikuje u tri kategorije: veoma konzervativnu, konzervativnu i korigovanu procjenu. Veoma konzervativna procjena² iznosi ~1100 studenata. Konzervativna procjena, koja je bliža realnosti govori o ~1200 studenata, i uzima u obzir mogućnost da su populacije CSI značajno veće na određenim lokacijama, kao npr. u SAD i u Saudijskoj Arabiji. Konačno, sa najviše uvjerenosti predstavljamo korigovanu procjenu³ o blizu 1400 studenata, koja uzima u obzir i potencijalne samofinansirajuće studente i studente na neprogramskim programima stipendiranja koji nisu registrovani u ključnim izvorima. Izuzev zemalja regiona, CSI se najčešće odlučuju da svoje usavršavanje nastave u Turskoj (~ 20%), Italiji (~ 16%) i Austriji (~ 14%). Najveći broj CSI nalazi se na osnovnim studijama (~ 65%), dok su studije ekonomije dominantno usmjerenje.

U studijskoj 2018/19 je zabilježen blagi porast broja crnogorskih studenata u inostranstvu u odnosu na 2016/17. Takođe, uočena je veća geografska disperznost. Studije u Mađarskoj i Grčkoj su u

¹ Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Kosovo i Srbiju; među ovim zemljama prema saznanjima OCSI, najviše studenata, preko 2000, je na nekom od univerziteta u Srbiji.

² Veoma konzervativna procjena je izvedena na osnovu ukupnog zbira broja studenata po regionima, u evidenciji OCSI. Ona ne uzima u obzir potencijalne nedostatak u bazi podataka i nepotpunost informacija, i služi kao osnovno polazište za korigovanu procjenu (tj. kao minimalna polazna cifra).

³ Korigovana procjena izvedena tako što je veoma konzervativna procjena pomnožena sa koeficijentom koji predstavlja aritmetičku sredinu količnika broja studenata za određenu državu/region, dobijenim sa zvaničnih adresa, sa brojem studenata koji je prikupila mreža PoC i članova.

međuvremenu popularizovane, zahvaljujući stipendijama mađarske fondacije Stipendium Hungaricum, Ministarstva odbrane Vlade Crne Gore i Hellenic Petroleum Fondacije. Crnogorskim studentima je dostupan veći broj programskih stipendija koje dodjeljuju strane vlade, fondacije, kompanije itd.

Programske stipendije dodjeljivane 2016/17 ostale su dostupne i u 2018/19, sa manjim odstupanjima u pogledu broja kandidata koji ostvaruju pravo na stipendiju. Iako trendovi variraju u odnosu na regiju i državu, prikupljeni podaci ukazuju na očekivani kontinuirani rast broja crnogorskih studenata u inostranstvu u narednim godinama. Samim tim, ukazuje se potreba za boljim razumijevanjem strukture CSI populacije, kao i postavljanjem novih pitanja.

Većina prikupljenih podataka proizvod je istraživanja koja su sprovedena akademske 2016/17 i akademske 2018/19 godine. U istraživanjima je učestvovala mreža koordinatora, alumnista i članova OCSI. Uzorak za akademsku 2016/17 je iznosio 900 članova (~ 69% populacije) za dok je u 2018/19 ostvaren pomak pa je uzorak iznosio 1000 članova (~ 71% trenutne populacije). Ovom publikacijom OCSI želi da ukaže na značaj uključivanja i sinergije relevantnih aktera: državnih i akademskih institucija, privrednih subjekata, ali i samih studenata i njihovih roditelja pri otkrivanju ključnih trendova koje karakterišu CSI populaciju. Publikacija predstavlja prvi korak u tom pravcu i istovremeno poziv svim zainteresovanim subjektima da svojim angažmanom i komentarima doprinesu validaciji i unapređenju prikupljenih podataka.

Osnovne definicije

Populacija crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI) obuhvata sve crnogorske studente koji se u trenutnoj akademskoj godini (2018/19) nalaze na redovnim osnovnim, Master ili doktorskim studijama u inostranstvu, kao i crnogorske studente koji borave na inostranom univerzitetu u okviru programa razmjene u trajanju od najmanje godinu dana. CSI alumnistima pripadaju crnogorski državljani koji su svoje studije završili u inostranstvu (dio ili cjelokupne studije; dodiplomske ili postdiplomske studije). U radnoj definiciji, OCSI isključuje univerzitete iz susjednih zemalja regiona na kojima se nastava izvodi na nekom od zvaničnih jezika u Crnoj Gori (tj. sve susjedne zemlje). CSI populacija takođe ne obuhvata post-doktorante i studente koji su na razmjeni u trajanju kraćem od jedne akademske godine. Ovako definisanu CSI populaciju karakteriše izuzetna mobilnost, gdje CSI nerijetko promijene i po nekoliko država u toku visokog obrazovanja, u okviru programa razmjene dostupnih na njihovim programima, i u toku istraživačkih stažiranja, ljetnjih kurseva, kao i kroz Erasmus + programe. Postepeno, mobilnost postaje norma za cijelu CSI populaciju, kao i za studente na univerzitetima u Crnoj Gori.

Fokus ovogodisnje publikacije: Publikacija ima za cilj predstavljanje podataka o broju, teritorijalnoj raspodjeli i obrazovnom usmjerenju crnogorskih studenata/tkinja u inostranstvu, kao instrument i indikator uloge ovog dijela populacije u daljem razvoju crnogorskog društva.

Kome je namijenjena publikacija?

Publikacija je prvenstveno namijenjena članovima i alumnistima Organizacije, kao i članovima i alumnistima CSI populacije, učenicima, studentima i roditeljima u Crnoj Gori, i crnogorskim institucijama.

Cilj publikacije je da bude otvoreni dokument koji će pomoći boljem razumijevanju potencijala koji CSI populacija predstavlja, i koji uvijek može biti dopunjen novim informacijama i saznanjima. Period od osnivanja Organizacije do danas obilježili su različiti trendovi, a mreža naših studenata se postepeno širila. Pokušali smo da dođemo do podataka o prisustvu CSI u određenim regijama svijeta, istražimo broj naših studenata na najboljim univerzitetima svijeta, prepoznamo ključne trendove koji karakterišu ovu populaciju u odnosu na prikupljene podatke, približimo osnovne probleme sa kojima se susrijeću studenti prilikom odlaska u inostranstvo, iskustva alumnista, kao i da ponudimo naša rješenja za poboljšanje položaja CSI populacije. Podaci koji su predstavljani u publikaciji nastali su kao proizvod internih istraživanja, intervjuja i anketa članova OCSI, kao i zahvaljujući informacijama prikupljenih od crnogorskih i inostranih institucija, medija, društava dijaspore, te visokoobrazovnih ustanova širom svijeta.

Metodologija

Publikacija se bazira na podacima prikupljenim iz mnoštva izvora, primarno kroz intervju sa studentima, diplomatskim predstavnicima i predstavnicima akademskih institucija širom svijeta. Najveći dio podataka obezbijedili su lokalni koordinatori Organizacije, kontaktirajući studente u državi/regiji gdje obavljaju koordinacioni rad u okviru OCSI. Publikacija nije koristila ekzaktne definicije različitih usmjerenja u visokom obrazovanju, već su putem anketa identifikovana mišljenja, stavovi i stremljenja članova populacije CSI, a uzimajući u obzir heterogenost sistema visokog obrazovanja. Ovogodišnje ankete su plasirane putem društvenih medija OCSI, i na njih je odgovorila približno jedna petina cjelokupno procijenjene populacije CSI (330 studenata). Uspostavljena je komunikacija i sa državnim organima, institucijama, univerzitetima, kancelarijama, koordinatorima za programske stipendije u Crnoj Gori. Veliki dio podataka je obezbjeđen zahvaljujući njihovim

odgovorima. Međutim, obim podataka bi bio znatno veći da je postojala potpuna otvorenost i spremnost od strane svih aktera da pruže podršku u vidu ažurnosti dostavljanja relevantnih informacija.

Posebno važan izvor podataka kojem do sada nismo imali direktan pristup jestu podaci o nostrifikacijama obavljenim za CSI alumne od strane ENIC centra u okviru Ministarstva prosvjete. Bazirano na javnim podacima objavljenim za period od 2011. do 2016., od 13,568 predatih zahtjeva za nostrifikacije⁴, OCSI procjenjuje da bi, kada se uzmu u obzir zahtjevi stranih državljana i zahtjevi diplomaca sa univerziteta u susjednim državama, ~ 4,760 diploma trebale biti diplome CSI. Ukoliko uzmemo u obzir da petogodišnji ciklus odgovara trajanju približno dva nivoa visokog obrazovanja (Bachelor i Master, ili, rijetko, Master i PhD), ovo bi značilo ~ 2,380 diplomiranih CSI, iliti ~ 476 diplomaca godišnje. Ako ovu cifru uzmemo za bazu diplomaca unutar devetogodišnjeg obrazovnog ciklusa (3. godina Bachelora, 2. Master i 4. PhD), davajući odgovarajuće težine broju dodiplomaca u odnosu na broj studenata na Masteru i broju doktoranada⁵ možemo imati procjenu broja CSI za 2017. na ~ 1,281. Naravno, ova procjena je izuzetno gruba, i stvarni podaci bi analogno bili dobar reper za broj CSI. Važno je napomenuti da nostrifikaciju tipično ne rade CSI koji su se, po diplomiranju, u potpunosti orijentisali na strana tržišta rada.

U cilju pružanja odgovora na pitanje koliko crnogorskih državljana studira na 200 najbolje rangiranih univerziteta na svijetu, OCSI se obratila akademskim i koordinatorima aplikacionih procesa na svim univerzitetima sa top 200 QS i šangajske liste, sa zahtjevom za dostavljanje podataka koji se tiču CSI. To pitanje je djelimično adresirano kroz publikaciju, u skladu sa dobijenim

⁴ podatak objavljen u Vijestima, 27.06.2017. godine

⁵ ~0.65:0.33:0.02

informacijama. Upit o brojnosti crnogorskih studenata, obrazovnim profilima i usmjerenjima, nivou studija, rodnoj zastupljenosti je poslat i svim diplomatsko-konzularnim predstavništvima, kako Crne Gore u svijetu, tako i stranim diplomatskim misijama u Crnoj Gori. Na ovaj način je obezbijeden izvjestan dio podataka. Prikupljeni podaci su potom konsolidovani i tematski sortirani kako bi se pristupilo njihovom objedinjavanju i analizi. Ova faza je podrazumijevala standardizaciju kroz struktuisanje sadržaja, kreiranje i obradu teksta i ilustraciju vizuelnim aplikacijama.

CSI Populacija - Kratka Retrospektiva

Političko-ekonomska dešavanja u Crnoj Gori i regionu bitno su oblikovala putanje crnogorskih studenata ka inostranim univerzitetskim centrima. Želja za usavršavanjem, proširivanjem znanja i karijernim napretkom bila je osnovni motiv za odlazak van države, dok su dostupnost finansija i međudržavni sporazumi uvijek snažno definisali krajnje destinacije. Uključivanje Crne Gore u aktuelne međunarodne tokove kao i proces evropskih integracija podstakli su naše studente da u toku poslednje decenije u sve većem broju istražuju inostrane sisteme visokog obrazovanja.

Period u okviru Jugoslavije od 1945 do 1990

Tačni podaci ne postoje, ali možemo reći da su najpopularniji bili tradicionalni jugoslovenski centri obrazovanja – Beograd, Zagreb i Sarajevo. Inostrane specijalizacije obavljale su se primarno u evropskim centrima visokog obrazovanja (Oxbridge, Pariz, Moskva) i bile su rezevisane za najbolje rangirane, dok su se neprogramske aplikacije primarno orijentisale na univerzitete u SAD, i tretirane kao polazni korak za potpunu emigraciju.

1990 - 2000

Ratna dešavanja i ekonomska kriza na prostoru bivše Jugoslavije su značajno uticala na migracione tokove, a samim tim i na kretanje mladih ljudi u potrazi za boljim obrazovanjem. Mnogi ambiciozni ali i politički ugroženi mladi nastoje da iskoriste studijske programe u inostranstvu kao početak emigracionih ruta prema SAD, Kanadi, zemljama Zapadne Evrope, Australiji i Novom Zelandu. Ipak, ova populacija je mnogo manja od dijela populacije koji se odlučuje za studije na univerzitetima u Srbiji, gdje dominiraju univerziteti u Beogradu, Novom Sadu i Kragujevcu.

2000 - 2006

Pored univerziteta u Srbiji, otvaraju se nove mogućnosti i pojavljuje veće interesovanje kod studenata i njihovih roditelja. Dostupne su stipendije vlada Austrije, Holandije (NUFFIC), Italije, Japana, Njemačke (DAAD), Ujedinjenog Kraljevstva i SAD. Pored programskih stipendija, neprogramske aplikacije su kanalisane primarno među studentima koji su se još u srednjoj školi plasirani na neki od međunarodnih IB programa (npr. stipendisti UWC programa ili stipendisti II mariborske gimnazije), kao i sportisti koji su plasirani na srednjoškolske stipendijske programe u SAD.

2007 - 2009

Nakon obnavljanja nezavisnosti broj crnogorskih studenata u inostranstvu ubrzano raste. Pojavljuju se nove stipendije iz različitih država regiona i svijeta. Nude se programi kao što su Erasmus Mundus, CEEPUS, ali i državne stipendije Slovenije (Ljubljana, Maribor, Koper), Češke, Kine i Rusije.

2009 - 2014

Posledica vizne liberalizacije sa zemljama Šengen unije (od 2009. godine) je povećanje broja studenata na osnovnim i magistarskim

studijama u inostranstvu, kao i broja studentskih razmjena. Crnogorski univerziteti počinju da učestvuju u međunarodnim programima, a našim studentima pored postojećih nude se i Višegrad i Chevening stipendije. Najveći broj odlazaka registrovan je u zemlje Evropske unije (Italija, Austrija, Slovenija, UK), kao i u Kinu, Rusiju, SAD i Tursku, gdje plansiranje novih programskih stipendija privlači preko 300 crnogorskih studenata. Generalni trend je izlazak iz domena gdje su studije u inostranstvu domen samo izuzetno sposobnih i/ili imućnih.

2015 - 2017

Ukidanje školarine za crnogorske studente u Sloveniji dovodi do povećanja njihovog broja u ovoj zemlji. Podrška Vlade Crne Gore izražena je kroz Nacionalni program za izvrsnost, ali i stipendije za sufinansiranje školarine na osnovnim, magistarskim i doktorskim studijama (HERIC program). Prema tadašnjim istraživanjima OCSI, ukupan broj CSI procijenjen je na oko 1300, a Italija, Turska, Austrija, Slovenija i Rusija ostaju najpopularniji sistemi visokog obrazovanja.

2017 - danas

Crnogorskim studentima dostupan je veći broj programskih stipendija (Stipendium Hungaricum, Hellenic Petroleum, Stipendije Vlade Južne Koreje, Ministarstva odbrane Crne Gore, Erste banke, itd.), dok "tradicionalne" i dalje ostaje dostupne. Dodatno, znatno je veći broj studenata koji se odlučuju za direktne, neprogramske aplikacije na univerzitetima sa snažnim specijalističkim katedrama. Neprogramske aplikacije su najpopularnije među studentima koji se odlučuju za studije u domenu prirodnih nauka i inženjerstva, kao i za postdiplomske programe.

Geografska distribucija CSI

Evropa

Južna Evropa

Veliki broj nacionalnih stipendija, sličnost u mentalitetu kao i pristupačniji životni troškovi su među glavnim razlozima zbog kojih je Južna Evropa popularna među CSI. Najmanja prisutnost CSI je na univerzitetima na Iberijskom poluostrvu tj. u Španiji i Portugalu, ali interesovanje za ove države je u porastu. Italija, Turska i Grčka zemlje u kojoj OCSI ima najviše kontakata. Duga tradicija javnih visokoobrazovnih institucija u ovim državama, rezultirala je kvalitetnim ali i finansijski pristupačnim studijama. Crnogorska studentska populacija u Južnoj Evropi bilježi prilično uravnoteženu podjelu među društveno-humanističkim i prirodnim naukama. Takođe, približno ravnopравan je i odnos studenata i studentkinja u svim državama.

Intersantno je napomenuti i to da Ambasada Republike Turske poslednjih godina aktivno radi na promociji Turske kao poželjne studentske destinacije, što je u krajnjem rezultiralo snažnim povećanjem broja studenata u svim gradovima. Kao što je i očekivano, najviše naših mladih se studijske 2016/17 odlučivalo za studijski boravak u Istanbulu (73) i Ankari (33). U studijskoj 2018/19 godini u Turskoj studira 229 crnogorskih državljana, od čega 123 studentkinje i 106 studenata.

Dostupnost i jednostavnost aplikacione procedure za stipendije koje daje Vlada Republike Italije i koje postoje na regionalnom nivou, dovelo je do toga da je Italija po našim evidencijama jedna od najpopularnijih inostranih destinacija u kojoj trenutno boravi preko 130 studenata na svim nivoima studija. Najpopularnija usmjerenja su psihologija, pravo i ekonomija. Ključni univerzitetski centri u kojima su naši studenti raspoređeni su Rim, Milano, Bolonja i Bari.

Najmanje 25 crnogorskih studenata se u studijskoj 2018/19 nalazi na studijama u Grčkoj, većina po osnovu stipendije Ministarstva odbrane i stipendija kompanije Hellenic Petroleum, koja posluje na tlu Crne Gore. Među kadetima koji se finansiraju iz budžeta Ministarstva odbrane preovladavaju sledeće kvalifikacije: oficiri kopnene vojske, vazduhoplovni inženjeri, oficiri palube, pomorski inženjeri, piloti. U Bugarskoj se crnogorski studenti obično odlučuju za Američki univerzitet (AUBG), gdje ih je u prosjeku uvijek barem dvoje, dok su univerziteti u Sofiji i Varni obično popularne destinacije za jednogodišnje razmjene studenata sa crnogorskih univerziteta. Podaci o studentima na programima na Malti, Kipru i u Izraelu trenutno nisu dostupni OCSI.

	Broj univerziteta	Top 200 univerziteta	Broj crnogorskih studenata
Grčka	27	0	>30
Italija	107	2	>200
Makedonija	21	0	>55
Portugal	27	0	>1
Španija	123	3	Oko 10
Turska	59	0	>220
*Albanija, ex-Yu države			>3500

Centralna Evropa

Raspoloživi podaci o crnogorskim studentima u Njemačkoj pokazuju veliku disperziju u lokaciji, zbog veličine države. Dokaz o kvalitetu crnogorskih studenata u Njemačkoj jeste podatak da se 2016. godine po jedan student nalazio na studijama na Universität Heidelberg (#72 QS), Albert-Ludwigs-Universität Freiburg (#161 QS), Eberhard Karls Universität Tübingen (#165 QS) i Georg-August-Universität Göttingen (#175 QS) dok je 2018/19 primijećen znatan porast crnogorskih studenata na Universität Heidelberg gdje se trenutno nalazi šest crnogorskih studenata.

	Broj univerziteta	Top 200 univerziteta	Broj crnogorskih studenata
Austrija	38	2	Oko 100
Češka	33	0	16
Mađarska	25	0	Oko 40
Njemačka	150	12	Više od 20
Poljska	37	0	Oko 10
Slovačka	6	0	1
Slovenija	4	0	>90
Švajcarska	68	7	>10

Zahvaljujući dostupnosti studijskih programa na engleskom jeziku i činjenice da su crnogorskim studentima na državnim fakultetima omogućene besplatne studije (na osnovu bilateralnog sporazuma),

primjećen je trend rasta u odabiru Slovenije kao studijske destinacije. Studenti se u najvećem broju odlučuju za studije ekonomije, medicine i arhitekture, i to uglavnom na univerzitetima Ljubljani i Mariboru. U Austriji među CSI, najpopularnija je arhitektura i građevinski fakultet na Tehničkom univerzitetu i većina studenata (oko 90%) je u Beču. Mađarska je u 2018/19 imala značajan priliv studenata iz Crne Gore (oko 30), koji studiraju na mađarskim univerzitetima zahvaljujući uspostavljenoj bilateralnoj saradnji između Ministarstva prosvjete Crne Gore i mađarske državne fondacije "Stipendium Hungaricum". Među crnogorskim studentima u Mađarskoj dominiraju sledeća obrazovna usmjerenja: ekonomija, pravo, diplomatija i poljoprivreda. Četiri naša studenta se 2018/19 nalaze na tri švajcarska univerziteta koji se nalaze među 100 najboljih, i to: ETH Zurich (#7 QS), École polytechnique fédérale de Lausanne - EPFL (#14 QS) i University of Zurich (#80 QS). Odnos crnogorskih studenata i studentkinja u Švajcarskoj je 1:4.

Zapadna Evropa

Kao centar globalnog sistema visokog obrazovanja u Zapadnoj Evropi i svijetu se ističe sistem visokog obrazovanja u Ujedinjenom Kraljevstvu, koji zbog svoje viševjekovne tradicije i ugleda koji uživa u svijetu privlači sve više crnogorskih studenata. Naši studenti pohađaju neke od najboljih svjetskih univerziteta i od 2010. godine, na Oksfordu (#6 QS) i Kembridžu (#5 QS) je studiralo 7 crnogorskih studenata, dok je na Univerzitetu u Edinburgu (#18 QS) studiralo 40 crnogorskih studenata, na koji se 2017. godine upisalo 12 novih crnogorskih studenata, uz jednaku rodnu zastupljenost. U studijskoj 2018/19 na University College London (UCL) (#10 QS) studira 8 crnogorskih studenata, dok na Oksfordu studije pohađa dvoje studenata. Isti broj studenata se nalazi na Glasgow University (#69 QS). Jedanaest crnogorskih

studenta, dobitnika Chevening stipendije, se nalazi na studijama u UK. Ova stipendija se tradicionalno svake godine dodjeljuje uspješnim crnogorskim studentima od strane Vlade i Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije posredstvom Ambasade Ujedinjenog Kraljevstva u Podgorici.

	Broj univerziteta	Top 200 univerziteta	Broj crnogorskih studenata
Belgija	29	4	6
Irska	27	2	2
Francuska	342	5	41
Luksemburg	2	0	2
Holandija	60	9	12
V. Britanija	278	29	>30

Trend studiranja u zemljama Zapadne Evrope je konstantno u porastu, naročito u Velikoj Britaniji i Francuskoj, dok se u posljednjih nekoliko godina kao popularne zemlje ističu i Holandija, Luksemburg, Belgija i Irska, što je jedan od pokazatelja da CSI populacija dodatno istražuje i širi svoje mogućnosti i prilike u visokom obrazovanju. Na primjer, Holandija se pokazuje kao popularna destinacija za studente koji se opredjeljuju za kompjuterske nauke i arhitekturu, kao i za liberal arts programe. Holandija je takođe atraktivna destinacija za astro i aeronautiku, sa Bachelor programima na engleskom jeziku.

Sjeverna i Istočna Evropa

OCSI trenutno ne posjeduje precizne podatke o prisustvu crnogorskih studenata u Skandinaviji, na Islandu, ni u zemljama Istočne Evrope. Kada je u pitanju Sjeverna Evropa i Skandinavske zemlje, među crnogorskim studentima i studentkinjama je najpopularnija Švedska, prevashodno zbog životnog standarda, stipendija Švedskog instituta, ali i tradicionalne pristupačnosti balkanskim zemljama. Interesovanje za Baltičke zemlje se smanjilo u proteklih par godina, primarno zbog problema sa nostrifikovanjem diploma koji su iskusili CSI po završetku studija u Letoniji i Estoniji u periodu do 2016. godine.

Dodatno, Rusija predstavlja ključni centar CSI populacije. Ona privlači sve veći broj CSI, od kojih se najveći broj nalazi u Moskvi, sa više od 58 studenata/kinja koji trenutno pohađaju studije. Ruski univerzitet prijateljstva naroda je 2016./2017. studijske godine pohađalo 8 crnogorskih studenata. 2017./2018. na studije u Rusiji je upisano 15 novih crnogorskih studenata/kinja. Kada su u pitanju obrazovna usmjerenja među crnogorskim studentima popularni su arhitektura, psihologija, medicina i međunarodni odnosi. OCSI trenutno ne posjeduje informacije o studentima na programima u Ukrajni i Rumuniji.

Azija i Australija

Najbrže rastuće ekonomije svijeta nalaze se u Aziji, njihov razvoj prati i osnivanje kvalitetnih visokoškolskih ustanova kao i veliki priliv stranih studenata. Ovaj trend uticao je i na crnogorske studente kojih je svake godine sve više u zemljama na Istoku - Japan i Kina, kao i tradicionalno popularnim arapskim državama, Saudijskoj Arabiji i Ujedinjenim Arapskim Emiratom (UAE).

Publikacija o crnogorskim studentima u inostranstvu

U Japanu se 2016./2017. godine nalazilo dvoje naših studenata, dobitnika MEXT stipendije. U studijskoj 2018./2019. se po istom osnovu nalazi jedan student iz Crne Gore, na doktorskim studijama iz oblasti evropskih integracija.

	Broj univerziteta	Top 200 univerziteta	Broj crnogorskih studenata
Australija	81	9	9
Japan	137	9	Nepoznat
Kina	132	7	Oko 30
Saudijska Arabija	46	1	>5 ⁶
UAE	31	0	6

U Kini se u proteklih deset godina udvostručio broj univerziteta. Najviše CSI je na Tshinghua i Šangai Jiao Tong univerzitetima. Studira se većinski na mandarinskom, dok je većina programa na engleskom jeziku u Šangaju i Pekingju. Odnos studenata i studentkinja je 1:2, dok je statistika u arapskim zemljama suprotna - ubjedljivo na strani studenata. Prema podacima UNESCO-a o studijskoj mobilnosti u okviru visokog obrazovanja preko 40 crnogorskih studenata je boravilo na saudijskim univerzitetima od crnogorske nezavisnosti, primarno na programima islamskih studija.

⁶ UNESCO-va UIS Student Flow aplikacija procjenjuje da je u Saudijskoj Arabiji na studijama 43 CSI

U Kini i Japanu, popularne su društvene nauke/studije i naučne discipline - ekonomija i biznis, pravo, komunikologija i jezici. Potencijalno zanimljive destinacije u budućnosti za pripadnike CSI populacije su one sa značajnim brojem top 200 univerziteta: Južna Koreja (7), Hong Kong (5), Singapur (2). Stipendija Vlade Južne Koreje koja je objavljena na početku ove akademske godine je zainteresovala brojne CSI i članove OCSI.

Broj naših studenata u Australiji postepeno je rastao tokom godina po podacima koje posjeduje naša Organizacija, a do kojih smo došli uz pomoć udruženja “Crnogorska etnička zajednica u Australiji”. 2015-2016 godine na univerzitetima u Australiji studiralo je četiri državljana Crne Gore, da bi 2016. taj broj porastao na osam studenata, zatim nastavio da raste i 2017 godine (9). Pozitivan trend poklapa se sa opštim kretanjima CSI populacije, te je stoga za očekivati porast broja CSI u Australiji.

Južna, Centralna i Sjeverna Amerika

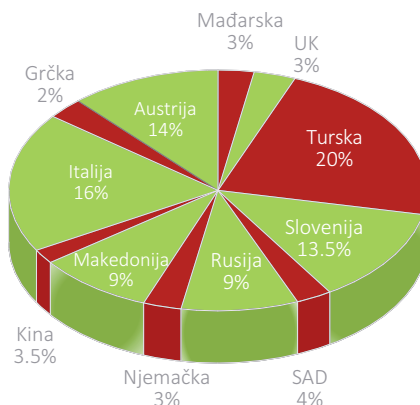
Veliki broj crnogorskih državljana svoje studiranje u Sjevernoj Americi obezbijedilo je sportskim stipendijama (najčešće košarka za muškarce i odbojka za žene; vaterpolo, tenis i atletika su takođe stipendirani) i njihova bolja evidencija je jedan od ciljeva OCSI. Naši studenti su studirali na nekim od najbolje rangiranih svjetskih univerziteta: Columbia University (#20 QS) u proteklih 10 godina je pohađalo 8 crnogorskih studenata. Na Harvardu (#2 QS) je u studijskoj 2016/17 studirala jedna crnogorska državljanka. Oblasti studiranja su vrlo različite: od ekonomije, prava, tzv. liberal arts programa studija, do biologije, arhitekture i fizike. Po završetku studija, najveći dio CSI pokušava da pronađe zaposlenje u struci, te je stoga kontakt sa maticom minimalan. I Kanadu prate slični trendovi - interesovanje crnogorskih studenata je kontinuirano. Na prestižnom univerzitetu McGill (#33 QS) se u studijskoj 2018/19 nalaze 3 crnogorska studenta.

Imajući u vidu reputaciju univerziteta (naročito u SAD) ali i prijemčivost kulture, studiranje “preko bare” je oduvijek bilo popularno među crnogorskim studentima. To potvrđuje podatak iz državnog odsjeka SAD za obrazovanje(The U.S. Department Of Education) da se 2018. godine 115 naših državljana nalazi na studijama u SAD. Taj broj obuhvata i osobe na usavršavanju i non-degree studijama, koja ne potpadaju pod CSI populaciju, u skladu sa definicijom predstavljenom u ovoj publikaciji. Sa druge strane, za Južnu Ameriku do sada nije bilo većeg interesovanja CSI, iako je npr. studiranje u Argentini besplatno za naše studente. Brazil je popularna destinacija za studijske razmjene CSI.

	Broj univerziteta	Top 200 univerziteta	Broj crnogorskih studenata
Argentina	46	1	1
Kanada	87	7	>15
SAD	715	48	>40

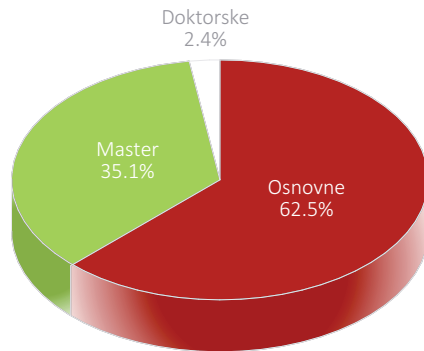
Sumirani pregled informacija

Države u kojima ima najviše CSI, akademske 2018/2019 godine

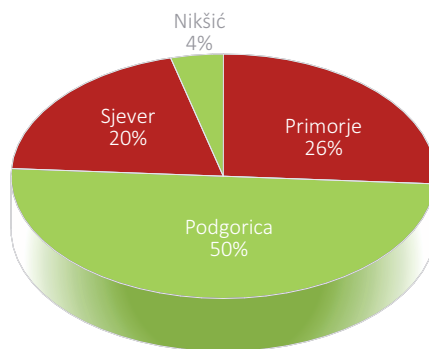

Publikacija o crnogorskim studentima u inostranstvu

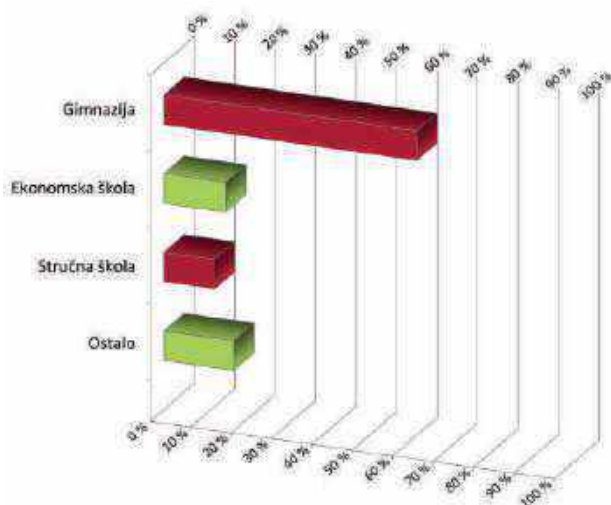
Nivo studija CSI, na osnovu 60% dostupnog uzorka

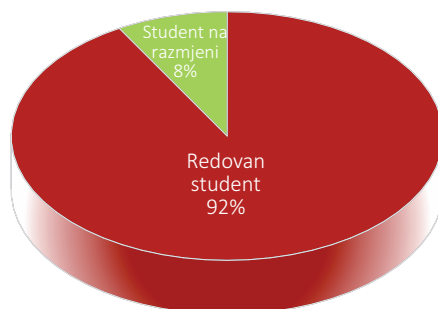
Grad/regija CG iz koje dolaze CSI, na osnovu 40% dostupnog uzorka

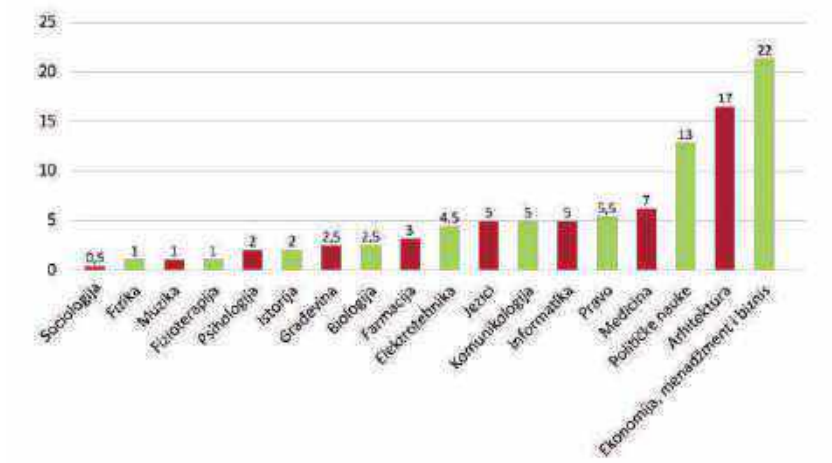
Tip srednje škole koju su završili CSI, na osnovu 60% dostupnog uzorka

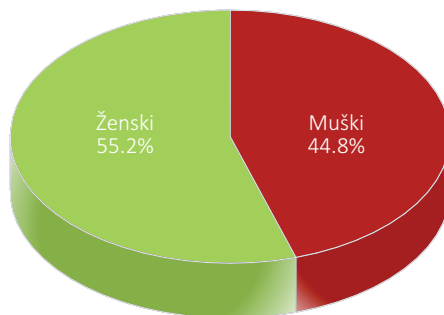
Status studenata u inostranstvu, na osnovu 60% dostupnog uzorka za 2018./2019.

Smjerovi studija CSI, na osnovu 40% dostupnog uzorka

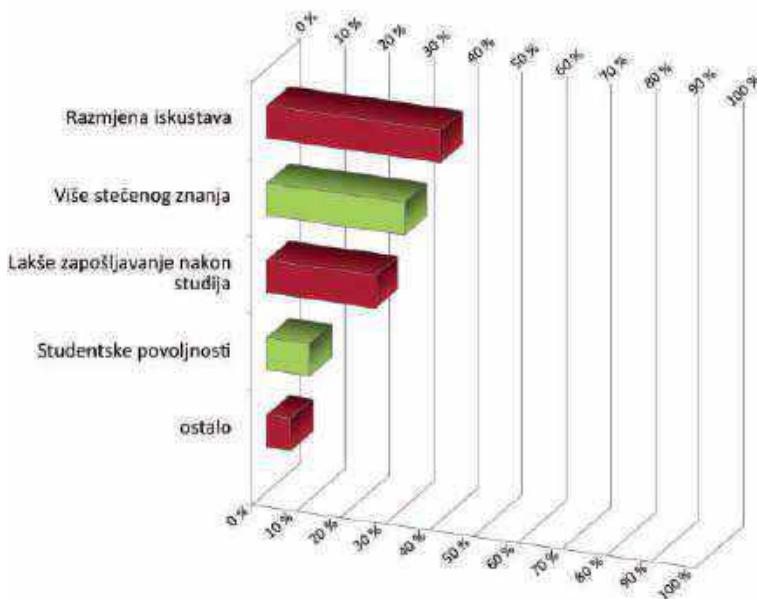

Pol CSI, na osnovu cjelokupnog dostupnog uzorka

Prilike i uslovi koje utiču na aplikacije crnogorskih studenata na studijske programe u inostranstvu

Motivacija je sticanje novih iskustava i znanja

Odlazak u inostranstvo za mnoge predstavlja potragu za novim iskustvom, novim prilikama i mogućnostima za lični i profesionalni razvoj. Vizna liberalizacija, te tranzicioni i integracioni procesi su značajno uticali na prikazane trendove. Podaci OCSI pokazuju da većina studenata vidi prednosti u prilici koja se pruža da se ostvari samostalnost i steknu mnoga nova poznanstva, a samim tim prošire vidike i stvore nove prilike i ideje za dalji rad. Dodatnu motivaciju predstavlja stav studenata da je nakon studiranja u inostranstvu lakše doći do zaposlenja u Crnoj Gori, posebno kod inostranih poslodavaca. Sa druge strane, značajan broj studenata namjerava da trajno ostane u

inostranstvu, i visoko obrazovanje vidi kao važan korak u intergrisanju u inostrano/globalno tržište rada. U svakom slučaju, za CSI populaciju studiranje u inostranstvu predstavlja izazov, ali i mogućnost da se živi i uči u drugačijem kulturnom kontekstu. Podaci iz naših anketa ukazuju na to da su upravo potraga za drugačijim iskustvom i želja za usavršavanjem glavni motivatori.

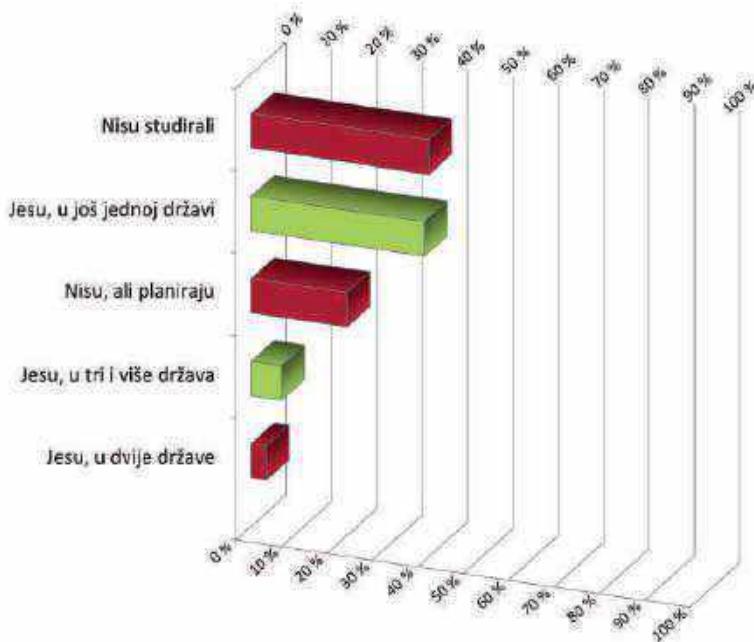
Izražena mobilnost populacije

Crnogorski državljani koji su na studijama u inostranstvu su izuzetno mobilni. Podaci ukazuju da veliki broj CSI promijeni i po nekoliko država u toku studija, a i da velika većina ima namjeru da se oproma u akademskom poduhvatu na nekoj drugoj lokaciji. Sa druge strane, CSI koji ostanu u jednoj državi najčešće to vide kao posljedicu satisfakcije životnim standardom i uslovima. Takođe, među CSI postoji generalna averzija prema komplikovanim i iscrpljujućim viznim procesima, kao i prema riziku da se prokockaju prilike za ostvarivanje stalnog boravka, primarno u zemljama Evropske unije. Potencijalnu birokratsku barijeru za CSI na programskim stipendijama predstavljaju eksplicitna ograničenja mobilnosti. Te programske stipendije obavezuju studenta na ostanak u državi studija do okončanja studija ili programa, što automatski otpisuje mogućnost odlaska na razmjenu u neku drugu sredinu.

Na potencijal koji CSI predstavljaju po cjelokupno crnogorsko društvo navodi i činjenica da se većina CSI služi barem dva strana jezika na C1 nivou, i to primarno engleskim i lokalnim jezikom sredine u kojoj su se CSI najduže zadržali. Dodatno, česta promjena sredine, veliki broj prijatelja i saradnika iz različitih djelova svijeta, otvorenost i nepreubjeđenost i odsustvo predrasuda doprinose kosmopolitskom

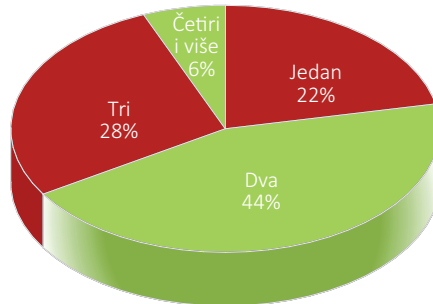
stilu života koji je svojstven značajnom broju CSI. Primjetno je da CSI mnogo otvorenije dijele svoja iskustva i savjete vezano za različite obrazovne sredine i životne uslove na različitim lokacijama, nego što je slučaj sa učenicima i studentima u Crnoj Gori prije odlaska u inostranstvo, gdje se iskustva primarno vežu za pripreme za aplikacione procese, i gdje se informaciona distribucija kompartmentalizuje regionalno i po etničkoj osnovi.

Mobilnost CSI kroz procenat studenata koji su, osim u državi u kojoj su trenutno locirani, studirali u više država u inostranstvu, na osnovu 40%-nog dostupnog uzorka.

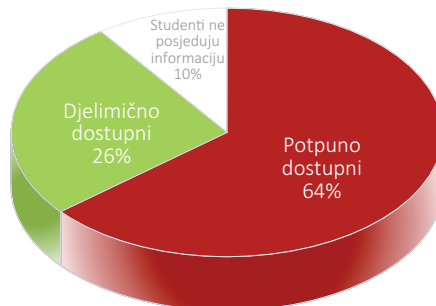

Publikacija o crnogorskim studentima u inostranstvu

Procenat stranih jezika kojima se CSI služe na nivou B2 i više, na osnovu 60% dostupnog uzorka

Dostupnost programa razmjene i stažiranja na univerzitetu gdje studiraju CSI

Pozitivna upisna diskriminacija na globalno orijentisanim programima

CSI su nerijetko pozitivno diskriminirani u aplikacijama za univerzitete sa globalnim pedigreeom zbog takozvanog “efekta Ujedinjenih nacija”. Vodeći univerziteti na svijetu, kao i oni koji pretenduju da se pozicioniraju kao konkurentni na globalizovanom tržištu visokog obrazovanja često u svojim promotivnim kampanjama naglašavaju internacionalnost svojih programa, kao i broj nacija prisutnih na programima. U svakvoj situaciji crnogorski studenti su jako atraktivni uspješni kandidati, jer dolaze iz male zemlje, sa jako malom globalnom konkurencijom. Šanse za crnogorske studente se uvećavaju u godini nakon što prethodno prisutni CSI na programu završi svoje studije.

Programske stipendije i njihova dostupnost crnogorskim državljanima

Osnovna podjela stipendija za studiranje u inostranstvu je na programske i neprogramske stipendije.

Programske stipendije podrazumijevaju dijelimično ili potpuno materijalno i administrativno pokroviteljstvo od strane institucija, fondacija, stranih vlada i/ili organizacija. Simultano, one obično propisuju idejnu, kulturološku i/ili društvenu dimenziju za karijerne ambicije stipendiranih studenata, kroz direktnu karijernu preferencu (npr. deficitarni kadar), obaveze prema alumni mreži, obaveze prema lokalnoj ili zajednici u Crnoj Gori, ili pospješivanju veza između država, predstavljanje i promovisanje korporativnih interesa (npr. pozicioniranje kompanija kao društveno odgovornih partnera unutar crnogorskog društva).

Crnogorski građani ispunjavaju kriterijume za apliciranje na osnovu utvrđene regionalne pripadnosti, strategija fondacija/organizacija, ili zaključenih bilateralnih sporazuma između Vlade Crne Gore i države koja dodjeljuje stipendije. Rezultati rangiranja i dodjela ovih stipendija su obično dostupni javnosti, pa je stoga uvid u plasiranje dijela CSI na programskim stipendijama mnogo lakši.

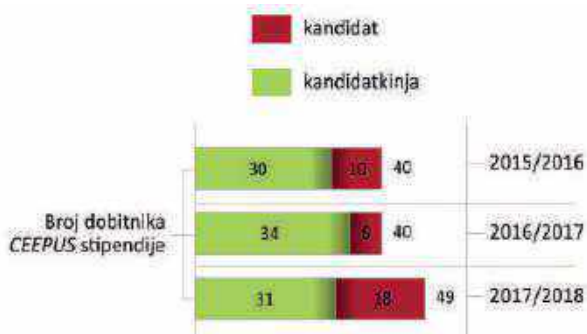
Nasuprot njima, postoje i neprogramske stipendije, za koje se pravo na korišćenje stiče direktnim apliciranjem za željeni univerzitet. Njih raspisuje sam univerzitet, koji vrši selekcion proces i konačno ih dodjeljuje uspješnim aplikantima. Ukoliko postoji interesovanje za takve stipendije, OCSI pretendentima savjetuje posjetu web sajta željenog univerziteta, povezivanje za CSI koji su već na istom ili sličnom programu visokog obrazovanja, i posjetu samog univerziteta. Neprogramske stipendije su najpopularnije među CSI na studijama u Kanadi i SAD.

Crnogorskim građanima je na raspolaganju veliki broj programskih stipendija za full-time studije kao što su: CEEPUS, Chevening, DAAD, ERSTE Bank, Erasmus+, HellenicPetroleum, MUMMERT, Global UGRAD, Višegradske fondacije, Švedskog instituta SISS, stipendije Vlada: Grčke, Holandije, Hrvatske, Italije, Japana, Kine, Koreje, Mađarske, Rumunije, Rusije, Slovenije, Turske, kao i stipendije Vlade Crne Gore za studije na vojnim akademijama u Skoplju, Zagrebu i Atini.

Regionalni Programi Stipendiranja

CEEPUS

Central European Exchange Program for University Studies (CEEPUS) je centralno-evropski program za univerzitetsku razmjenu. Crna Gora je učesnica CEPUS-a od akademske 2005/06 godine. U program su uključene sljedeće države: Austrija, Bugarska, Republika Slovačka, Češka Republika, Slovenija, Hrvatska, Mađarska, Poljska, Srbija, Crna Gora, Rumunija, Albanija, Makedonija i Bosna i Hercegovina. CEEPUS obezbjeđuje stipendije za studente osnovnih, postdiplomskih i doktorskih studija i univerzitetske profesore za studijski boravak, kurseve jezika, intenzivne kurseve (ljetnje škole i obuka mladog nastavnog kadra) i studentske ekskurzije u nekoj od zemalja članica CEEPUS programa.

Stipendije Višegradske grupe

Fondacija postoji od 2000. godine, a stipendije se dodeljuju od 2003. Sjedište Fonda nalazi se u Bratislavi, odakle se dodjeljuju stipendije, kao i grantovi i druga davanja za naučnike i umjetnike. Stipendije

važe isključivo za full-time Master i doktorske studije na državnim univerzitetima, i mogu pokriti od 1 do 4 semestra. Iznos stipendije je 4,600.00 eura godišnje. Višegradaska fondacija u studijskoj 2018/19 stipendira jednu osobu iz Crne Gore, muškog pola. U prethodnom periodu, stipendirali su još jednog crnogorskog studenta za studijsku 2014/15.

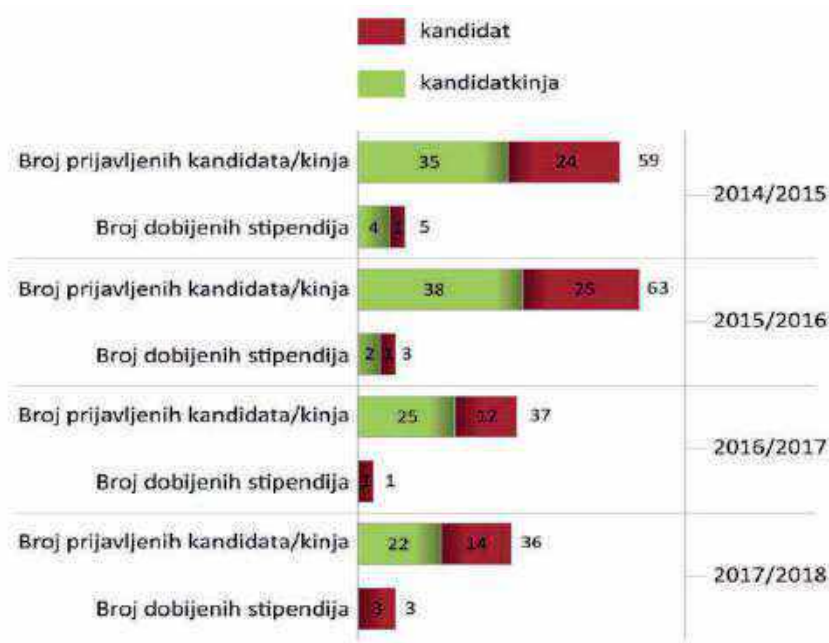
Erasmus+

Erasmus+ je objedinjeni reformisani program studentske mobilnosti na univerzitetima unutar EU, i na partnerskim univerzitetima u zemljama kandidatima. Program uključuje brojne potprograme, među kojima je za CSI najpopularniji Erasmus Mundus program za Master i doktorske studije. Erasmus Mundus Master programi su zamišljeni kao interdisciplinarni programi koji podstiču saradnju i zajednički rad ustanova visokog obrazovanja iz Evrope, kojima se nerijetko priključuju i ustanove i organizacije iz cijelog svijeta. Nastava na ovim programima organizuje se na više ustanova visokog obrazovanja iz različitih evropskih država i programi vode dobijanju zajedničke odnosno dvostruke ili višestruke diplome.

Zajednički master programi najčešće traju dvije godine i izvode se na najmanje dvije, a obično tri različite ustanove visokog obrazovanja koje čine konzorcijum programa, od kojih je jedna koordinator. To za studente praktično znači promjenu države i univerziteta najmanje jednom tokom trajanja programa, a obično se svaki semestar izvodi na drugom univerzitetu. Za stipendiju se mogu prijaviti državljani Crne Gore koji u posljednjih pet godina (računajući do dana prijavlivanja za stipendiju) nijesu živjeli ili boravili u nekoj od zemalja Evropske unije na školovanju ili praksi duže od 12 mjeseci. Takođe, potrebno je

da je student završio ili da završava odgovarajuće osnovne studije i da ima najmanje 180 ECTS. U određenim slučajevima je neophodno da student ima ostvarenih 240 ECTS, ali je to uvijek naznačeno na web stranici datog master programa.

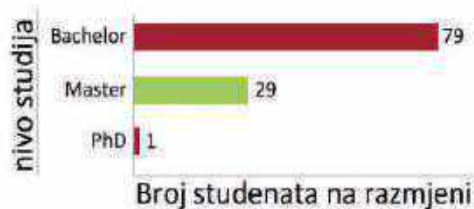
Stipendija za zajedničke master programe uključuje mjesečni iznos stipendije koji student dobija tokom trajanja studija, naknadu za troškove prevoza i preseljenja, plaćenu školarinu i zdravstveno osiguranje tokom studija.

Što se tiče programa studentske mobilnosti, ukupan broj studenata koji su do akademske 2018/19 učestvovali u programu Erasmus+ u okviru odlazne međunarodne kreditne mobilnosti iznosi 273. Većina

studentata je boravila na jednosemestralnom programu razmjene. Najviše studenta iz Crne Gore je boravilo na razmjeni u okviru sljedećih studijskih oblasti: ekonomija, likovna umjetnost i strani jezici. Najviše studentata je boravilo na razmjeni u toku osnovnih studija. Kada je u pitanju Univerzitet Crne Gore, najviše studentata je boravilo na razmjeni u Poljskoj, Njemačkoj, Portugalu, Letoniji i Italiji.

Podaci sa Univerziteta Crne Gore za Erasmus +

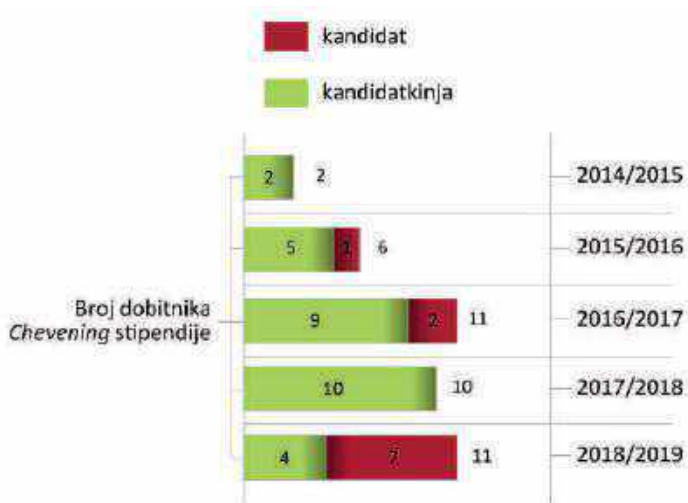
Studenti Univerziteta Mediteran najčešće učestvuju na ERASMUS+ i CEEPUS programima razmjene. Studijske godine 2015/16. i 2016/17. osim pomenutih bili su zasutupljeni i drugi progami: EM SUNBEAM, GLOBAL UGRAD, EM EUROWEB+.

Stipendije stranih vlada

Chevening program

Chevening stipendije su dio globalnog programa stipendiranja Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, koji nudi budućim liderima jedinstvenu priliku da studiraju u ovoj zemlji. Dodjeljuju se studentima širom svijeta, a uključuju: punu školarinu za jednogodišnji Masters program na nekom od univerziteta u UK, mjesečnu stipendiju, troškove putovanja, troškove vize, novčanu pomoć pri dolasku i odlasku iz zemlje. Program je finansiran od strane britanskog Ministarstva spoljnih poslova sa partnerskim organizacijama. Prosječan broj prijavljenih kandidata iz Crne Gore je 50. Stipendisti obično imaju jednu do dvije godine radnog iskustva prije odlaska na Master, i obavezuju se na min. dvogodišnji povratak u Crnu Goru, po završetku studija.

DAAD stipendije

DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst - Njemačka akademska služba za razmjenu) je najveća svjetska organizacija za finansiranje međunarodne razmjene studenata i istraživača. Budžet ove organizacije se kreira iz brojnih izvora: Njemačkog saveznog finansiranja za razna ministarstva, prvenstveno njemačkog Ministarstva spoljnih poslova, ali i od Evropske unije, brojnih preduzeća, organizacija i stranih vlada. Sjedište je u Bonnu, no DAAD ima i kancelariju u glavnom gradu Njemačke - Berlinu. DAAD održava kontakt i pruža savjete svojim glavnim zemljama partnerima na svim kontinentima putem mreže regionalnih kancelarija i info-centara.

Broj kandidata/kinja koji su dobili stipendiju

Global UGRAD

Global Undergraduate Exchange Program (Global UGRAD) je program koji u potpunosti finansira Vlada SAD. Duži niz godina kada je obim programa i broj dodjeljivanih stipendija bio znatno veći njegova implementacija je praćena od strane američke organizacije World Learning, dok danas to radi Ambasada SAD u Podgorici. Iako je nekad bio poznat po punoj jednogodišnjoj razmjeni koju je pružao, danas u izmijenjenom obliku predstavlja jednosemestralnu obrazovnu i

kulturološku razmjenu, tokom koje stipendisti imaju priliku da pohađaju nastavu na nekom od američkih univerziteta, učestvuju u vannastavnim aktivnostima i stiču praktična iskustva. Stipendija pokriva troškove puta, školarinu, smještaj i hranu, potrebne udžbenike, zdravstveno osiguranje i mjesečnu novčanu nadoknadu, a predviđena je samo za osnovne studije.

OCSI savjetuje pretendentima da kontaktiraju Američki kutak u Podgorici za informacije o drugim stipendijama (Education USA savjetovanište za sve nivoe studija). U toku postojanja državne zajednice sa Srbijom, 96 crnogorskih državljana je dobilo ovu stipendiju, što predstavlja bezmalo jednu trećinu ukupnih dobitnika iz Srbije i Crne Gore.

SI i SISS stipendija Švedskog instituta

Švedska nudi prilike za usavršavanje na magistarskim ili doktorskim, odnosno postdoktorskim studijama. Stipendije se odnose na studente

Zapadnog Balkana i od akademske godine 2017/2018 oformljena su dva tijela u okviru Švedskog Instituta (Swedish Institute - SI), pri čemu se SI bavi dodjelom doktorskih i postdoktorskih stipendija, dok je za magistarske studije zadužen Swedish Institute Study Scholarships programme (SISS). Aplikacioni proces traje od 1. novembra do 10. januara, dok se informacije o uspješnosti aplikacije dobijaju krajem maja. Stipendija pokriva troškove života u iznosu od 1,500.00 eura za doktorske studije, odnosno 1,800.00 eura za postdoktorske studije na mjesečnom nivou. OCSI raspolaže informacijama da je jedna studentkinja u akademskoj 2018.-19. godini iz Crne Gore dobitnik ove stipendije i po tom osnovu trenutno studira u Švedskoj.

Stipendium Hungaricum - Stipendija Vlade Mađarske

Stipendija se sprovodi od 2018. godine na osnovu programa saradnje između Ministarstva za ljudske resurse i trgovinu Republike Mađarske i Ministarstva prosvjete Crne Gore. Dodjeljuje se 30 stipendija crnogorskim kandidatima, i to: 15 stipendija za pune osnovne studije, 10 stipendija za pune magistarske studije i 5 stipendija za pune doktorske studije. Crnogorski studenti su prvi put imali pravo da apliciraju za studijsku 2018/19. Program obuhvata školarinu, smještaj u studentskom kampusu institucije domaćina, ili iznos od 40,000.00 HUF mjesečno, na ime participacije za smještaj, zdravstveno osiguranje, besplatno korišćenje biblioteke. Stipendija ne pokriva putne troškove.

Program stipendiranja Vlade Republike Turske - Türkiye burslari

Turska uspješnim kandidatima dodjeljuje stipendije za studiranje na najprestižnijim turskim univerzitetima. Za postdiplomske studije se aplicira u drugoj rundi, u periodu od 5. februara do 5. marta, dok se za osnovne studije aplicira u trećoj rundi, u periodu od 16. aprila do 27. maja. Stipendije iz ovog programa dodjeljuju se stranim državljanima za pune studije svih nivoa: osnovne, master i doktorske studije, kao i za istraživačke boravke. Mjesečni iznos stipendije varira u odnosu na stepen obrazovanja koji student pohađa. OCSI procjenjuje da 2018. godine ima oko novih 100 korisnika ove stipendije.

Stipendija Vlade Japana - MEXT

Ministarstvo obrazovanja, sporta, nauke i tehnologije Vlade Japana dodjeljuje stipendije za kandidate iz Srbije i Crne Gore. Postoje dvije kategorije stipendija: za dodiplomce (u trajanju od 5 godina) i za studente istraživače, postdiplomce (u trajanju od dvije godine). Obije kategorije uključuju obavezan period učenja japanskog jezika. Stipendiju Ministarstva obrazovanja, kulture i sporta Japana (MEXT) za 2017. godinu, u trajanju od jedne akademske godine dobio je kandidat iz Crne Gore na doktorskim studijama u oblasti evropskih integracija. Kuriozitet za ovu stipendiju je da su crnogorski dobitnici MEXT stipendije u periodu do 2015. mahom bili iz pljevaljske opštine.

Stipendija Vlade Kine

Kineska vlada svake godine nudi jedan broj stipendija, za sve nivoe obrazovanja i za sve oblasti.

Od akademske 2016/2017. godine, kada je Ministarstvo prosvjete Crne Gore postalo zaduženo za prijem dokumentacije naših kandidata, OCSI je došla do preciznijih podataka.

Za 2016/2017. godinu dodijeljeno je 13 stipendija, od kojih 1 za osnovne studije u oblasti pomorstva, i 12 za master studije u oblasti medija, međunarodnih odnosa, menažmenta u turizmu, grafike, vajarstva, elektronskih nauka i tehnologije, kineske filozofije, ekonomije, mikroekonomije i makroekonomije, agronomije (zaštita bilja), komunikacije i građevine. Od pomenutih 13 stipendija, bilo je 5 kandidata i 8 kandidatkinja.

Za akademsku 2017/2018. godinu dodijeljeno je 26 stipendija, od kojih 4 za osnovne studije u oblasti ekonomije, medicine i inžinjerina softvera, a 20 za master studije u oblasti matematike, kineskog jezika, engleskog jezika, umjetnosti, menadžmenta, ekonomije, glume, filma, dramaturgije, inžinjerina softvera, medija, prava, komunikacija i medicine, dok su 2 stipendije dodijeljene za jednogodišnje učenje kineskog jezika kandidatima koji već studiraju u Kini. Na studije u Kinu otputovalo je 8 kandidatkinja i 14 kandidata.

Za akademsku 2018/2019. godinu dodijeljeno je 12 stipendija, od kojih su 4 stipendije dodijeljene kandidatima koji se već školuju u Kini

na master studijama u raznim oblastima, dok je 8 stipendija dodijeljeno kandidatima na master studijama u oblasti finansija, grafičkog dizajna, arhitekture, ekonomije, psihologije i političkih nauka.

Stipendije Vlade Ruske Federacije

U cilju asistencije stranim zemljama u pripremi nacionalnih kadrova Ministarstvo obrazovanja i nauke Ruske Federacije svake godine dodjeljuje ministarstvima obrazovanja stranih zemalja državne stipendije za studiranje u Ruskim federalnim visokoškolskim ustanovama na stepen bachelor, specijalista, magistra, stipendije za postdiplomske studije (aspirantura, internatura, ordinatura, doktorantura) te za dodatno stručno obrazovanje (stažiranje, stručno usavršavanje). Ministarstvo obrazovanja i nauke Ruske Federacije određuje grad i visokoškolsku ustanovu u kojoj će kandidat studirati po odabranom studijskom programu, u skladu sa željama koje je iskazao kandidat. Znanje ruskog jezika je obavezno i određuje se individualno. Za kandidate koji ne govore ruski jezik ili je njihovo znanje nedovoljno organizuje se učenje na pripremnom fakultetu koje traje godinu dana.

Ministarstvo obrazovanja i nauke Ruske Federacije obezbjeđuje stranim studentima stipendistima: potpuno besplatne studije, stipendiju predviđenu zakonom za ruske studente/postdiplomce (30 eura), smještaj u studentskom domu, (koji se simbolično plaća u iznosu predviđenom za ruske studente, a koji zavisi od fakulteta).

Od akademske 2013/2014. godine, Moskovski državni institut za međunarodne odnose (MGIMO) Ministarstva inostranih poslova Ruske Federacije dodjeljivao je svake godine jednu stipendiju kandidatima iz Crne Gore za upis osnovnih studija na ovom Institutu. Od akademske 2013/2014. godine do 2018/2019. godine, ovu stipendiju dobile su 2 kandidatkinje i 5 kandidata.

Stipendije Vlade Republike Italije

Ministarstvo vanjskih poslova i međunarodne saradnje dodjeljivalo je, svake godine, izvjestan broj stipendija, u trajanju od 18 do 24 mjeseca, za različite nivoe obrazovanja. 2014/2015. akademske godine dodijeljene

su stipendije u ukupnom trajanju 24 mjeseca, od kojih 2 stipendije od 6 mjeseci i 4 tromjesečne stipendije; 2016/2017. akademske godine kandidatima iz Crne Gore bilo je dodijeljeno 18 mjeseci, od kojih je dodijeljena jedna devetomjesečna stipendija za master studije u oblasti prevodilaštva, jedna tromjesečna stipendija u oblasti kliničke psihologije i šest jednomjesečnih stipendija za pohađanje kurseva italijanskog jezika na Univerzitetu „Reggio Calabria“.

Studenti iz Crne Gore koji se plasiraju na redovne programe visokog obrazovanja apliciraju za regionalne stipendije, koje su obično dostupne, po kvotama, za određene univerzitete i određene programe visokog obrazovanja. Kvote su obično definisane u pred-aplikacionom periodu u avgustu/septembru.

Stipendije Vlade Republike Francuske

Na osnovu Bilateralnog sporazuma o mobilnosti mladih, potpisanog 2009. godine između Vlade Republike Francuske i Vlade Crne Gore, od 3-5 visokoobrazovanih kandidata iz Crne Gore dobijalo je desetomjesečne stipendije za master II nivo studija u oblasti ekonomije, turizma, prava i izučavanja francuskog jezika i književnosti. 2013/2014. akademske godine 5 kandidata je dobilo ove stipendije, od kojih 3 za master II u oblasti ekonomije/menadžmenta na Univerzitetu Nica - Sofija Antipolis; 1 za oblast turizma na Stručnom institutu za turizam u Nici i 1 za oblast francuske književnosti na Univerzitetu “Fransoa Rable” u Turu, na master nivou. Od 5 dobijenih stipendija, bilo je 4 kandidatkinje i 1 kandidat. Za 2014/2015 godinu, 4 kandidata su iskoristila ovu stipendiju, i to: 1 iz oblasti ekonomije na Univerzitetu u Nici, 1 iz oblasti turizma na istom Univerzitetu, 1 iz oblasti francuske književnosti na Univerzitetu u Turu i 1 iz oblasti lingvistike na

Univerzitetu u Strazburu. U pitanju su 3 kandidatkinje i 1 kandidat. 2015/2016. akademske godine, stipendije su dobile 3 kandidatkinje i to: 1 za oblast ekonomije/menadžmenta na Univerzitetu Nica-Sofija Antipolis, 1 za oblast turizma na istom Univerzitetu i 1 za oblast francuske književnosti na Univerzitetu “Fransoa Rable” u Turu. U skladu sa odredbama pomenutog bilateralnog sporazuma, Ministarstvo prosvjete je dobitnicima ovih stipendija platilo troškove avionske povratne karte, ekonomske klase.

Od akademske 2016/2017. godine, nije bilo stipendija zbog mjera štednje koje je uvela Vlada Francuske. Najavljeni nastavak programa stipendiranja od akademske 2017. godine nije se desio.

Stipendije kompanija i fondacija

Stipendija Erste banke

„Best of South-East“ („Najbolji iz jugoistočne Evrope“) je program razvoja i daljeg obrazovanja Erste banke koji talentovanim i vrijednim studentima nudi mogućnost jednogodišnjih stipendija u visini do 10,000.00 eura. Program sprovodi Steiermärkische Sparkasse Bank u saradnji sa univerzitetima u Gracu i u Leobenu. Na konkurs se mogu

prijaviti studenti prava, ekonomije, tehničkih fakulteta, metalurgije i geologije, kao i muzike – koncertnog i operskog pjevanja. Program „Najbolji iz jugoistočne Evrope“ namijenjen je studentima državljanima Crne Gore, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Srbije koji su na osnovnim i postdiplomskim studijama. Cilj programa je da studentima pruži priliku da dobiju međunarodno radno iskustvo i omogući dalje usavršavanje, te im na taj način olakša početak sopstvenog profesionalnog puta. Za program se mogu prijaviti studenti sa akreditovanih univerziteta koji završavaju trogodišnje studije/ počinju ili su na specijalističkim studijama kao i kandidati koji imaju odlično znanje engleskog i dobro znanje njemačkog jezika.

Stipendije Hellenic Petroleum Grupe

Stipendiju dodjeljuje kompanija Jugopetrol AD koja posluje u okviru Hellenic Petroleum grupe. Stipendije su namijenjene za sljedeće master programe: Master program u oblasti energetske strategije, prava i ekonomije na Univerzitetu u Pireju i master program u oblasti naftnog inženjerstva na Tehničkom Univerzitetu na Kritu. Studentima su pokriveni svi troškovi Master studija – školarina u iznosu od 3,000.00 eura, kao i troškovi smještaja i života u Grčkoj u iznosu od 1,000.00 eura mjesečno (u trajanju od 12 mjeseci). U studijskoj 2018/19 Hellenic stipendiju koristi četvoro crnogorskih studenata koji se nalaze u Grčkoj.

Investicije Vlade CG u obrazovanje deficitarnog kadra

Vlada Crne Gore preko resornih ministarstava dodjeljuje izvjestan broj stipendija za deficitarna zanimanja. Na osnovu namjene stipendija može se izvesti zaključak o generalnom planiranju Vlade na polju podrške obrazovanju deficitarnog kadra. Ministarstvo prosvjete, u oblasti srednjeg

obrazovanja, dodjeljuje 147 stipendija za deficitarne kvalifikacije za koje se edukuju učenici prvog razreda škola koje realizuju obrazovne programe stručnog obrazovanja. Ove stipendije su namjenjene mahom za uslužne i zanatske djelatnosti (kuvar, konobar, instalater sanitarnih uređaja, grijanja i klimatizacije, monter elektronske i komunikacijske infrastrukture, elektroinstalater, poslastičar, zavarivač, prodavac, bravar, stolar, zidar, modni krojač). U akademskoj 2018/19 se za potrebe Vojske Crne Gore na inostranim vojnim akademijama u Hrvatskoj, Makedoniji, Grčkoj, Italiji i SAD obrazuje 30 crnogorskih kadeta. Kadeti se finansiraju iz budžeta Ministarstva odbrane a preovladavaju sledeće kvalifikacije: oficiri kopnene vojske, vazduhoplovni inženjeri, oficiri palube, pomorski inženjeri, piloti.

Fond za kvalitet i talente Vlade Crne Gore

Vlada Crne Gore svake godine izdvaja finansijska sredstva za programe stipendiranja i kreditiranja talentovanih crnogorskih učenika, profesora, institucija, studenata. Sredstva se uspešnim kandidatima dodjeljuju iz Fonda za kvalitet i talente, koji je osnovan sredinom 2017. godine, odlukom Skupštine Crne Gore. Fond za kvalitet i talente u Crnoj Gori predstavlja mehanizam za nagrađivanje najboljih učenika i studenata, ali i njihovih nastavnika i profesora. Izvor sredstava za Fond je budžet, te preraspodjela sredstava unutar resornih ministarstava Vlade Crne Gore. Ukupna suma novca koja se dodjeljivala iz Fonda za kvalitet i talente za 2018/19 iznosila je oko 1,5 miliona eura.

OCSI je u junu 2018 uputila otvoreno pismo Ministarstvu prosvjete”, u kome se iznosi predlog za program kreditiranja izuzetnih studenata za studiranje na najprestižnijim svjetskim univerzitetima, tzv. ”Premijerova lista”. Ovaj program predstavlja kratkoročno rješenje za podršku

najtalentovanim pojedincima, za školarine na vodećim programima i akademijama na svijetu. On pretpostavlja kreiranje partnerstava/ sporazuma između finansijskih institucija u Crnoj Gori i Ministarstva prosvjete, gdje bi Vlada pružila garancije za kreditiranje talentovanih učenika i studenata kako bi oni mogli dobiti povoljnije i konkurentne kreditne uslove isključivo za finansiranje obrazovanja, uz početak otplate sa grejs periodom od, recimo, četiri godine nakon završetka studija. Ministarstvo prosvjete bi kroz prethodno definisani konkurs moglo napraviti kraću listu učenika i studenata za koje bi pružila garancije (tzv. "Premijerova lista"), definisalo maksimalne iznose za koje se može garantovati, kao i povoljnosti za učenike i studente koji bi se nakon završenih studija vratili u Crnu Goru (npr. da Vlada direktno izvrši uplatu dijela kredita ukoliko studenti nakon završetka studija rade u Crnoj Gori 3, 5, 10 godina). Organizacija smatra da bi sklapanje ekskluzivnih ugovora sa više finansijskih institucija dodatno stimulisalo banke da ponude konkurentnije proizvode i bolje kreditne uslove kandidatima. Kandidati bi kao dodatnu obavezu imali i informisanje budućih generacija učenika i studenata o prilikama i savjetima za uspješno apliciranje na vodeće programe, npr. kroz OCSI.

Zakon o mladima kroz prizmu populacije CSI

Ministarstvo sporta je izradilo nacrt Zakona o mladima i 11.05.2018. godine uputilo poziv relevantnim subjektima da se uključe u javnu raspravu. Nacrtom zakona o mladima, u osnovnim odredbama, propisano je koje su oblasti koje ovaj zakon uređuje, i date su definicije pojedinih pojmova. Ovim zakonom je definisan javni interes u oblasti omladinske politike. Jedna od ključnih odredbi je "podsticanje mobilnosti mladih i njihovog uključivanja u neformalno obrazovanje", što se u prvom dijelu podudara sa programskim ciljevima Organizacije

crnogorskih studenata u inostranstvu i sistemski podržava nastojanja OCSI da podrži crnogorske studente u njihovim akademskim ambicijama u inostranstvu, kao i da uspostavi efikasnu i efektivnu platformu za stimulisanje naučne, profesionalne i drugih vidova saradnje među CSI populacijom.

Jedna od ključnih novina, kojom se namjeravaju otkloniti određeni nedostaci i pravne praznine u važećim zakonskim odredbama (Zakon o mladima koji je usvojila Skupština Crne Gore 28.06.2016.), predviđa uspostavljanje Savjeta za mlade, kao stručnog i savjetodavnog tijela, na period od četiri godine. Svrha ovog tijela predstavlja podsticanje i unapređenje razvoja omladinske politike, praćenja i evaluacije njenog sprovođenja, kao i unapređenje položaja mladih.

Takođe, izmjena koja se propisuje Nacrtom zakona o mladima jeste osnivanje Krovne omladinske organizacije. Naime, umjesto centralnog saveza koji prepoznaje važeći Zakon o mladima, nacrtom novog zakona je napravljen značajan iskorak u pogledu propisivanja jasnijih i preciznijih uslova u vezi sa udruživanjem omladinskih organizacija. Propisano je da krovnu omladinsku organizaciju mogu obrazovati dvije trećine od ukupnog broja registrovanih omladinskih organizacija u Crnoj Gori, sa teritorije najmanje osam opština u Crnoj Gori. Krovna omladinska organizacija može se obrazovati kada u Registar omladinskih organizacija bude upisano najmanje 30 omladinskih organizacija članica.

Nacrtom zakona se uređuje način funkcionisanja i finansiranja omladinskih servisa. Odredbe Nacrta zakona kojima se uređuje ova oblast smatraju se pomakom, budući da važeći Zakon o mladima ne uređuje ovo pitanje na adekvatan način i sadrži brojne nepreciznosti. Nacrtom zakona se određuje da, radi obezbjeđivanja uslova za sprovođenje

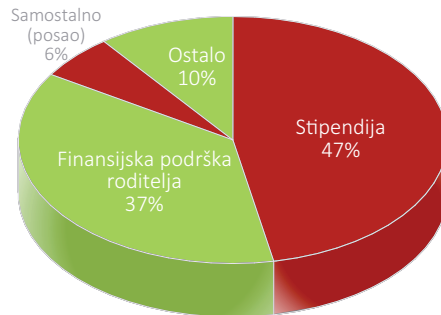
omladinske politike i sprovođenja javnog interesa u oblasti omladinske politike, Ministarstvo, odnosno opština, u okviru svojih nadležnosti i mogućnosti, mogu osnovati omladinski servis za koji obezbjeđuju prostor. Omladinski servisi su omladinski centar i omladinski klub. Kao Organizacija čije članstvo nije u Crnoj Gori dobar dio godine, OCSI nalazi razvoj ove “infrastrukture” za omladinsku politiku jako korisnim.

Izveštaj o generalnim i specifičnim izazovima sa kojima se CSI suočavaju u toku studija u inostranstvu

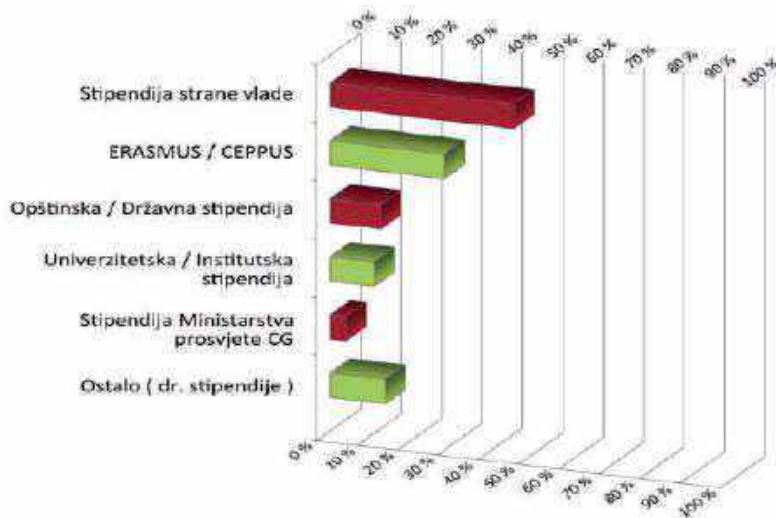
Po upisu željenog studijskog programa u inostranstvu, odnosno uspješnog završetka aplikacionog procesa, studenti opravdano imaju razloga za slavlje. Ipak, samim dolaskom u zemlju u kojoj provode dio svojih studija otvara se pregršt novih pitanja: od onih ozbiljnijih – kao što su pitanje finansija, smještaja, prevoza, administrativnih obaveza u zemlji studiranja, do onih manje ozbiljnih (ne i manje važnih) – poput prilagođavanje na drugacije klimatske uslove, lokalnu kulturu i društvene norme, lokalni jezik, kao i na lokalno razumijevanje i odnos prema visokom obrazovanju.

Pitanje finansija se nužno nameće velikom broju studenata, posebno dijelu koncentrisanom u zapadnim zemljama sa visokim životnim standardom koje zahtjevaju iscrpno materijalno izdavanje. Da bi iznijeli teret studija studenti na parcijalnim stipendijama se često odlučuju za part-time poslove. Pored stipendija, veliki broj studenata finansiraju roditelji. Studentima u inostranstvu nisu u punoj mjeri dostupni programi podrške, stipendiranja i konkursi koji se raspisuju u Crnoj Gori. Ipak, studenti koji uspiju da dobiju pristup nekom od dostupnih programa, dodaju tu komponentu u sveukupan budžet.

Način finansiranja studija ,na osnovu 50% dostupnog uzorka

Stipendije koje dobijaju CSI

Dostupnost domaćim programima podrške

Pitanje o dostupnosti programa podrške, stipendiranja i konkursa koje važe za domaće studente konstantno zaokupljuje pažnju crnogorskih studenata u inostranstvu. Nerijetko, plasirani konkursi su namjenjeni isključivo crnogorskim studentima koji studiraju u Crnoj Gori. Takva situacija je predmet javne rasprave među CSI. Među nekima od njih preovladava stav da u ovakvom formulisanju konkursa ima elemenata diskriminacije, posebno ako su isti dostupni studentima privatnih univerziteta u Crnoj Gori. OCSI kontinuirano nastoji da osigura uključivanje CSI u konkurse za koje trenutno nemaju pravo da se prijave. Primjer tome je intervencija Organizacije povodom izuzetosti CSI iz konkursa Centralne Banke Crne Gore (CBCG) za najbolje magistarske i doktorske teze iz oblasti ekonomije i finansija. Nakon više dopisa koji smo uputili toj instituciji i argumenata predstavljenih u njemu, CBCG je potvrdila namjeru da omogući CSI da učestvuju na konkursu za 2019. godinu.

Posebnu pažnju CSI populacije imaju i primjeri gdje se finansijska podrška za nastavak studija u inostranstvu dodjeljuje lokalnim studentima, a bez prethodno raspisanih konkursa i definisanih procedura koji uopšte dozvoljavaju aplikacije. OCSI nastoji da naglasi važnost transparentnosti i dugoročnog planiranja i prezentovanja prilika svim zainteresovanim državljanima.

OCSI procjenjuje da oko 48% studenata finansira studije tako što su nosioci jedne ili više stipendija. Svake godine se u Crnoj Gori otvara više konkursa za stipendiranje studenata, u vidu sufinansiranja, ali opisi ukazuju na pomenuta ograničenja u vidu populacije koja može da aplicira. U nastavku će biti analizirani pozivi koji su (bili) aktuelni za 2018. godinu, a dostupni su studentima u Crnoj Gori i/ili studentima u inostranstvu.

Konkursi koje raspisuje Ministarstvo nauke:

1.Prijava za sufinansiranje putnih troškova po osnovu mobilnosti istraživača u Evropi

CSI populacija: NE

Rok: kraj 2018. Godine

Planirana sredstva: € 80,000.00

Ministarstvo u 2018. godini sufinansira putne troškove istraživačkog osoblja, studenata i stručnog osoblja (stručnih i tehničkih saradnika) iz Crne Gore, posebno u oblasti fundamentalnih istraživanja u prirodnomatematičkim i tehničko-tehnološkim naukama, koji se na osnovu međunarodnih ugovora o saradnji Crne Gore ili naučnih ustanova sa međunarodnim naučnim institutima, organizacijama ili programima u Evropi, uključuje u istraživačke timove renomiranih međunarodnih naučnih institucija u Evropi, učestvuju u međunarodnim projektima i umreže se sa istraživačima iz svojih oblasti istraživanja.

2.Prijava za sufinansiranje istraživača koji su završili doktorske studije u 2018.godini

CSI populacija: DA

Rok: kraj 2018. Godine

Planirana sredstva: € 30,000.00

Ministarstvo sufinansira troškove prijave, ocjene i odbrane doktorske disertacije kandidata državljana Crne Gore, nakon odbrane doktorske disertacije u iznosu od 1,500.00 eura.

Ministarstvo stimuliše istraživače koji su završili doktorske studije, a koji ispunjavaju listu uslova.

3. Konkurs za studentsku ljetnju školu CERN-a

CSI populacija: DA (ograničene oblasti)

Rok: 10. januar 2019.

Planirana sredstva: putni troškovi; troškovi boravka i smještaja za vrijeme trajanja studentske ljetnje škole; pokriveno zdravstveno osiguranje.

Studentska ljetnja škola CERN-a održava se svake godine u trajanju od 8 do 13 nedjelja tokom jula i avgusta i obuhvata teoretsku obuku, učesće na radionicama, seminarima, izložbama kao i eksperimentalni rad. Najbolji crnogorski studenti imaju priliku da se uključe u svakodnevni rad CERN-ovih velikih istraživačkih timova koji realizuju interdisciplinarna istraživanja, slušaju predavanja, posjete CERN-ove laboratorije i postrojenja, kao i opremu kojom raspolaže ova institucija, učestvuju na radionicama s naučnicima koji su lideri u svojim oblastima istraživanja. Pravo učesća imaju studenti iz fizike i inženjerskih nauka, naročito iz ICT oblasti.

4. Javni poziv za dodjelu stipendija za doktorska istraživanja u Crnoj Gori

CSI populacija: NE

Rok: 15. oktobar 2018.

Planirana sredstva: Troškovi za doktoranda u neto iznosu od €700.00 na mjesečnom nivou, troškovi istraživanja do €10,000.00 na godišnjem nivou.

Cilj ovog Javnog poziva je jačanje ljudskih resursa za istraživanje, inovacije i konkurentnost, povećanje broja mladih istraživača na univerzitetima u Crnoj Gori i razmjena znanja između akademskog i privrednog sektora, kao i internacionalizacija istraživačkog rada. Ministarstvo nauke poziva studente doktorskih studija da se prijave za istraživački rad na univerzitetima u Crnoj Gori. Ukoliko su upisali doktorske studije

na nekom od univerziteta u Crnoj Gori, ili će ih upisati u studijskoj 2018/2019. godini i imaju prebivalište u Crnoj Gori, ovo je prilika da se orijentišu na naučni rad uz visok standard kvaliteta i završe svoj doktorat u roku. Stipendije podrazumijevaju potpunu posvećenost doktorskom istraživanju na jednom od univerziteta u Crnoj Gori, uz obavezno mentorstvo, kao i period međunarodne ili međusektorske mobilnosti. Trajanje stipendije: Stipendija se dodjeljuje na period do 3 godine.

Konkursi koje raspisuje Ministarstvo prosvjete:

1. Konkurs za dodjelu stipendija najboljim studentima za studijsku 2018/19. godinu

CSI populacija: DA (osnovne i specijalističke studije)

Rok: 19. oktobar 2018.

Planirana sredstva: ~ €800 iznos jedne stipendije

Ministarstvo prosvjete raspisuje Konkurs za dodjelu 332 stipendije najboljim studentima primijenjenih studija, studentima sa invaliditetom i studentima deficitarnih zanimanja za nastavu na albanskom jeziku za studijsku 2018/2019. godinu. Od ukupno 332 stipendija, 200 će pripasti najboljim studentima koji produžavaju pravo na stipendiju, 100 najboljim studentima koji prvi put konkurišu, 20 studentima sa invaliditetom i 12 studentima deficitarnih zanimanja za nastavu na albanskom jeziku. Pravo da konkurišu za stipendiju imaju najbolji studenti na drugoj i narednim godinama studija, koji su prvi put upisali semestar tekuće studijske godine, nijesu gubili ni jednu godinu tokom studija, koji su prema nastavnom programu ustanove visokog obrazovanja na kojoj studiraju položili sve ispite iz prethodnih godina studija i postigli indeks uspjeha najmanje 9,00.

2. Konkurs za dodjelu studentskih kredita za studijsku 2018./2019. godinu

CSI populacija: DA (osnovne i specijalističke studije)

Rok: 19. oktobar 2018.

Planirana sredstva: €370-540 po kandidatu, u zavisnosti od različitih kriterijuma

Ministarstvo prosvjete raspisalo je konkurs za dodjelu 3,400 studentskih kredita za studijsku 2018/2019. studentima osnovnih i specijalističkih akademskih i primijenjenih studija ustanova visokog obrazovanja.

3. Sufinansiranje školarine magistarskih studija

CSI populacija: DA

Rok: 30 dana od objavljivanja na sajtu Ministarstva

Planirana sredstva: do €500 po kandidatu

Ministarstvo prosvjete će sufinansirati školarinu za 60 kandidata upisanih u prvu godinu magistarskih studija u zemlji i inostranstvu trenutne studijske godine, i to po 10 iz oblasti: prirodno-matematičkih, tehničko-tehnoloških, biotehničkih, medicinskih, društvenih i humanističkih nauka, kandidatima koji po pravilu ispunjavaju određene uslove. Ukoliko se prijavi više kandidata iz jedne oblasti nauka, a imaju ispunjen uslov koji se odnosi na prosječnu ocjenu, odnosno indeks uspjeha, prioritet će imati kandidati sa većom prosječnom ocjenom, odnosno indeksom uspjeha.

4. Sufinansiranje školarine doktorskih studija

CSI populacija: DA

Rok: 30 dana od objavljivanja na sajtu Ministarstva

Planirana sredstva: €1,000.00 po kandidatu

Ministarstvo prosvjete je sufinansiralo školarinu za 24 kandidata upisanih u prvu godinu doktorskih studija u zemlji i inostranstvu u trenutnoj studijskoj

godini, i to po četiri iz oblasti: prirodno-matematičkih, tehničko-tehnoških, biotehničkih, medicinskih, društvenih i humanističkih nauka.

5. Sufinansiranje putnih troškova za studentske boravke u inostranstvu i dobitnike stipendija stranih vlada

CSI populacija: NE

Rok: 14. Decembar 2018.

Planirana sredstva: do €200 po kandidatu

Ministarstvo prosvjete može sufinsirati putne troškove za studente, odnosno nastavno osoblje sa ustanova visokog obrazovanja u Crnoj Gori, jedanput godišnje, odnosno jednom u toku trajanja studija.

Konkurs koje raspisuje crnogorska akademija nauka i umjetnosti:

1. Konkurs za dodjelu četiri stipendije studentima

CSI populacija: NE

Rok: 30 dana od objavljivanja

Planirana sredstva: /

Dodjeljuju se četiri stipendije studentima visokoškolskih akademskih institucija u Crnoj Gori, koji na studijama postižu izuzetan uspjeh i imaju izraženu sklonost za naučni ili umjetnički rad u određenoj oblasti. Stipendije se dodjeljuju na period od godinu dana. Pravo predlaganja imaju vijeća visokoškolskih ustanova. Konkursati može i pojedinac, uz tri pisane preporuke profesora sa visokoškolske ustanove na kojoj studira. Analizom prethodnih konkursa, dolazi se do zaključka da mogućnosti postoje, ali da treba biti veoma oprezan prilikom proučavanja pravila. Uz pravila, obavezno provjeri rok za dostavljanje prijave i dokumenata, kao i način dostavljanja, koji je uglavnom elektronski ili putem pošte.

Izazovi birokratske prirode

Viza/dozvola za boravak

Za studijski boravak u većini stranih država, crnogorski studenti moraju posjedovati odgovarajući vizu ili boravišnu dozvolu. Zahtjev za dobijanje vize ili boravišne dozvole se popunjava uglavnom u diplomatskim predstavništvima (DKP) u Crnoj Gori ili u najbližoj ambasadi (najčešće u Beogradu). Kompletne liste potrebnih dokumenata mogu se naći na web stranicama ambasada odgovarajućih država. Zbog sve snažnije mobilnosti CSI, kritični izazov u aplikacionim procedurama postaju zahtjevi za dokaze o nekažnjavanju u zemljama u kojima su prethodno boravili. Ovi zahtjevi se često selektivno aktiviraju (tj. nisu uvijek obavezni), ali kada jesu aktivirani CSI mogu da imaju izuzetno komplikovanu situaciju. Dozvola boravka je uslov da se dobije pristup lokalnom bankovnom računu, koji je opet uslov za procesuiranje lokalnih stipendija, dok ujedno, troškovi prikupljanja i nostrifikacija dokumenata o nekažnjavanju i njihovi prevodi na lokalni jezik mogu biti nezanemarljivi. Ovakve situacije se često događaju u državama gdje Crna Gora nema DKP, kao npr. u Španiji i u Švedskoj. Restrikcije boravka studentima koji blagovremeno ne završavaju studijske obaveze se od nedavno praktikuju u Austriji, i predstavljaju dodatne izazove i izvore pritiska za CSI.

Prevoz

Odabir prevoznog sredstva iz Crne Gore prvenstveno je uslovljen lokacijom države studija, a efikasnost i ekonomičnost putovanja su glavni faktori pri donošenju odluke o načinu prevoza. Što se tiče avio saobraćaja, osim aerodroma u Podgorici, CSI nerijetko koriste aerodorme u Dubrovniku ili Tirani. Takođe, kao državljani Crne Gore, svi studenti imaju pravo da ostvare popust na avionske karte

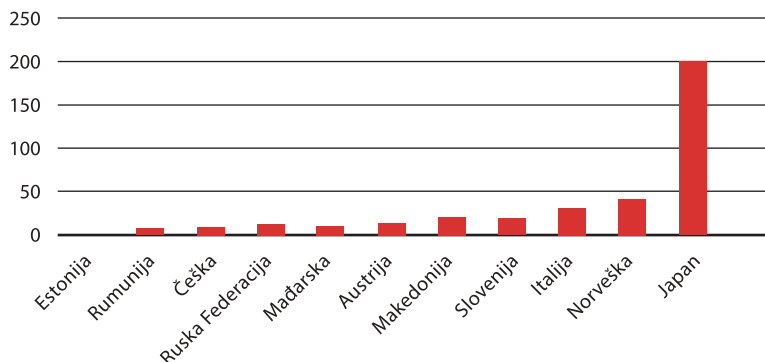
nacionalnog avio prevoznika Montenegro Airlines. Više informacija o tome mogu se naći na njihovoj web stranici. Kada se radi o uslugama autobuskih prevoznika, one se slabo koriste zbog neekonomičnosti i dužine puta. Većina potrebnih informacija može se dobiti putem kontaktiranja glavnih autobuskih stanica.

Prevoz unutar zemlje boravka

Najčešće se kao osnovni oblik prevoza koristi javni prevoz, koji često nudi opcije kupovine mjesečne ili semestralne karte, sa studentskim popustom. Voz, kao jedno od najudobnijih prevoznih sredstava, predstavlja jednu od opcija za međugradska putovanja u okviru zemlje boravka u većini evropskih zemalja. Ono što je nedostak ovog prevoznog sredstva jesu cijene koje često mogu biti nepristupačne. Alternativni načini prevoza koje studenti koriste su i BlaBla car servis, dok se u gradskim sredinama biciklo i dalje smatra najpovoljnijom, a ujedno i najzdravijom opcijom.

Mjesečna karta

Finansije

Troškovi studiranja u inostranstvu razlikuju se od države do države. Naime Švajcarska i Ujedinjeno Kraljevstvo predstavljaju dvije najskuplje zemlje za prosječnog studenta, jer je u njima neophodno imati mjesečno oko 400 eura kako bi se zadovoljili osnovni troškovi života⁷, ne računajući smještaj. Za razliku od ovih država, 100 eura će u Makedoniji biti dovoljno da se podmire osnovne studentske mjesečne potrebe.

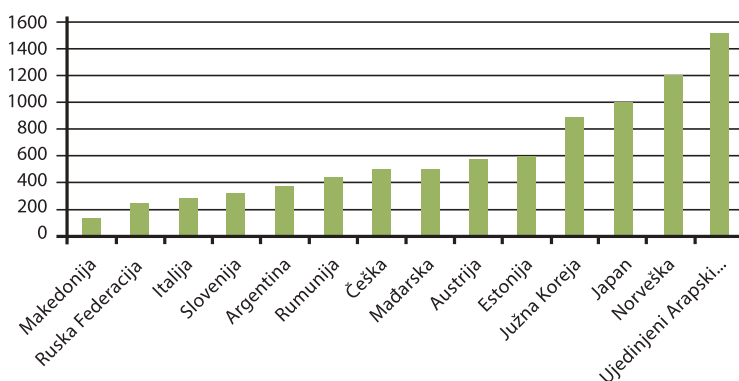
Troškovi smještaja

Najznačajniji trošak i najveća briga kako studenata, tako i njihovih roditelja je kako pronaći pristojan, siguran, adekvatno javnim prevozom povezan, blizu fakulteta i prihvatljive cijene smještaj. Studenti se najčešće oprijedjeljuju za smještaj u vidu studentskog doma ili iznajmljivanja sobe/stana. Cijena zakupa stana/sobe zavisi od mnogo faktora: udaljenosti od fakulteta, veličine i uređenosti stana, broja cimera/cimerki, standarda i cijena nekretnina u gradu/državi. Na osnovu ankete i iskustava crnogorskih

⁷Naravno, studentski život u gradovima kao što su London i Ženeva su višestruko skuplji

studenata, ukoliko student stan dijeli sa cimerima, trošak zakupnine na mjesečnom nivou iznosi od 200 eura (države bivše Jugoslavije, Bugarska, Rumunija) do oko 550 eura (Ujedinjeno Kraljevstvo, Švajcarska, Danska, Norveška, Kanada, Francuska, Italija).

Troškovi na mjesečnom nivou

Troškovi osiguranja

Jedan od glavnih dokumenata, potrebnih za dobijanje boravišne dozvole je potvrda o posjedovanju zdravstvenog osiguranja. Državne stipendije i veliki broj stipendija privatnih fondacija uključuje u stipendiju i troškove osiguranja. Takođe, ukoliko država u kojoj studirate ima potpisan sporazum o zdravstvenom osiguranju sa Fondom za zdravstveno osiguranje Crne Gore, moguće je ostvariti pravo na isto.

Troškovi bankarskih usluga

Banke u inostranstvu nude studentima usluge po veoma povoljnim uslovima. Za transfer novca između države studija i Crne Gore studenti koriste direktne bankovne transfere, ali i Western Union, Ria i Transferwise i PayPal. Dodatno, studenti koriste revolving kreditne kartice vezane za

bankovne račune njihovih roditelja u Crnoj Gori, kao način da dobiju direktno finansije od strane roditelja bez plaćanja transakcionih troškova. Ovo je jako funkcionalan način za studente u zemljama gdje je korišćenje keša redukovano i većina plaćanja se obavlja elektronski.

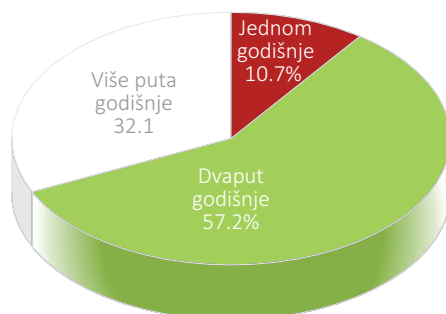
Prihodi

Najčešći izvor prihoda studenata u inostranstvu su stipendije. Ukoliko je u pitanju samofinansirajući student/studentkinja, u većini slučajeva glavnu ulogu u finansiranju igraju roditelji. Jednu od opcija predstavlja i uzimanje studentskog kredita u nekoj od crnogorskih banaka, gdje žirant može biti jedan od roditelja. U većini slučajeva studentska boravišna dozvola dozvoljava i određen broj radnih sati na sedmičnom nivou (~ 10h nedeljno). Neke od opcija gdje studenti mogu pronaći posao su univerzitet na kojem studiraju, hoteli, restorani, kafići, gdje veliku prednost pri pronalasku posla predstavlja znanje što više stranih jezika. Plata zavisi od zemlje do zemlje, pa iskustva studenata pokazuju da npr. u Makedoniji studenti u prosjeku mogu zaraditi po 8 eura dnevno, dok se u Japanu satnica kreće od 900 yena (6.8 eura) pa na više.

Povezanost CSI sa maticom

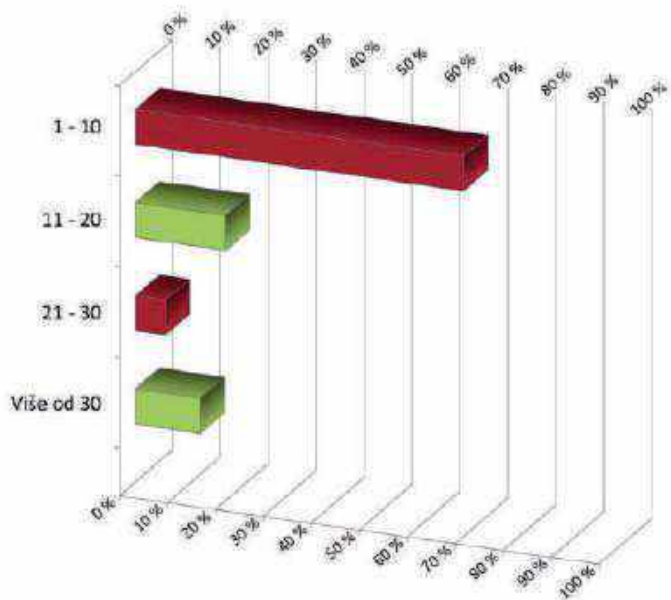
U savremenom dobu globalizovanog svijeta, koje se odlikuje sve slobodnijim protokom ljudi, roba, kapitala, znanja, usluga i tehnologija kao i eksponencijalnim progresom tehnike, odsustvo iz domovine ne percipira se jednako "vanredno i neobično" kao što je bio slučaj u relativno bliskoj prošlosti. Svijet Crnoj Gori i Crna Gora svijetu postaje sve otvorenija i dostupnija, kako vrijednosno tako i fizički. Povećanje fizičke dostupnosti ogleđa se u sve nižim cijenama avionskih karata, kao i velikim brojem niskobudžetnih kompanija koje su otvorile liniju ka Crnoj Gori. Napredak u tom pogledu potpsješuje održavanje veze između studenata u inostranstvu i Crne Gore.

Učestalost putovanja studenata iz inostranstva za Crnu Goru

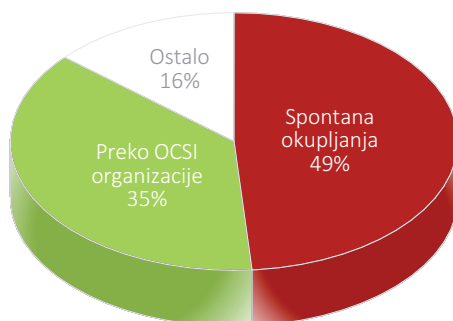

OCSI nastoji da stimuliše interakciju između CSI zarad ostvarivanja profesionalne, naučne i drugih vidova saradnje. Vjerujemo da upravo efektivno i efikasno povezivanje između CSI može doprinijeti prosperitetu i razvoju crnogorskog društva. Statistički podaci sugerišu da postoji respektabilna interakcija između studenata u inostranstvu, koji studiraju u raznim državama. Međutim, ona ima daleko veći potencijal od onog koji je trenutno na snazi. Saradnja između studenata iz različitih kontinenata, država, sistema vrijednosti, obrazovnih sistema, mentaliteta i uistinu eklektičan i difuzan pristup može proizvesti smislenu komparaciju i benefit po crnogorsko društvo kao definitivni rezultat. Interakcija koja postoji je najčešće rezultat spontanijih okupljanja i upoznavanja. Međutim, OCSI takođe predstavlja značajan kohezioni faktor koji objedinjuje i okuplja studente u inostranstvu. Taj cilj se postiže stimulisanjem saradnje i druženja na društvenim mrežama, organizacijom događaja, od kojih su najreprezentativniji MEOH (Otvoreni dani ambasada za crnogorske studente), anti-MEOH (nestruktuisana okupljanja), Ljetnja skupština, Zimska skupština.

*Sa koliko drugih CSI se druže i saraduju crnogorski studenti u inostranstvu?
(sa izuzetkom studenata u državi gdje studiraju)*

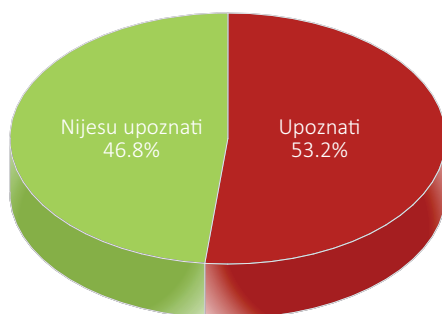

Dominantan način upoznavanja sa drugim CSI

Povezanost CSI i dijaspore

Upoznatost studenata sa djelovanjem organizacije dijaspore u državi gdje studiraju

Kako vrijeme prolazi, sve više ljudi odlučuje da napusti svoju rodnu zemlju i znanje, sreću i uspjeh potraži u nekoj od zemalja inostranstva. Najčešće su to mladi ljudi, studenti, mada nije ni rijetkost da osobe srednjih godina, u potrazi za boljim poslom, većom platom i boljim životnim standardom odlaze iz Crne Gore. Prema podacima Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija (MVPEI), više od pola miliona Crnogoraca živi u inostranstvu. Zajednice naših ljudi su najbrojnije i najpristupnije u zemljama regiona, ali su takođe prisutne i u drugim zemljama Evrope, Sjeverne i Južne Amerike, Australije i Južne Afrike. Što se tiče zemalja zapadne Evrope, najviše naših državljana živi u Njemačkoj, Austriji, Luksemburgu, Švedskoj, Sloveniji. Procijenjuje se da oko 25-30 000 naših iseljenika živi u Njemačkoj, oko 12.000 u Luksemburgu, 2.700 u Sloveniji. Skoro 100.000 živi u Turskoj, 40.000 u SAD, 30.000 u Argentini, 2.300 u Kanadi, 1.200 u Australiji. Prema podacima sa popisa iz 2003. godine, 55.723 Crnogoraca je bilo na privremenom radu i boravku u inostranstvu, dok je prema popisu iz

2011. godine 35.689 naših državljana boravilo u inostranstvu duže od godinu dana. Ovo su samo neke od brojki, koje na žalost nisu potpune i precizne, jer ne uzimaju u obzir privremeni boravak, ne obuhvataju lica koja su u međuvremenu primila državljanstvo, kao ni drugu ili treću generaciju iseljenika. Takođe je važno pomenuti da su zemlje iz regiona prilično naseljene crnogorskim stanovništvom i to: 38.527 Crnogoraca živi u Srbiji, 4.517 u Hrvatskoj, oko 7.000 u Albaniji.

Što se tiče gradova unutar gore pomenutih država, najviše naših ljudi živi u sledećim mestima: SAD (Njujork, Čikago, Detroit, San Francisko), Argentina (Provincija Chako), Turska (Istanbul, Sefakoj, Bursa, Izmir, Adana), Austrija (Beč, Linz), Njemačka (Mihnen) i mnogi drugi.

Naša dijaspora je u želji da očuva svoju kulturu i tradiciju, oformila niz kulturnih društava, udruženja i organizacija širom svijeta. Neka od njih su:

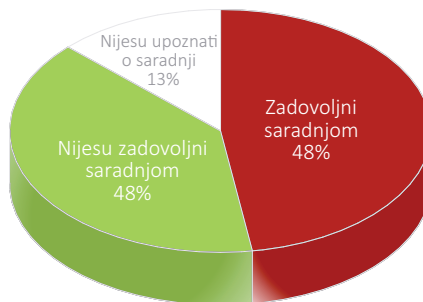
- Montenegin Ethnic Association of Australia - postoji već 22 godine;
- Udruženje "MONTENEGRO - AFRICA COMMUNITY" - Južna Afrika;
- Udruženje Crnogoraca i Prijatelja u Perudi, Italija;
- Udruženja iseljenika Crne Gore – Istanbul; osnovano je 2013. i danas broji oko 500 članova;
- "Vladika Danilo" Društvo mađarsko - crnogorskog prijateljstva;
- Crnogorsko Kulturno Društvo TORONTO; i drugi.

Kompletan spisak može se naći u adresaru Uprave za dijasporu. sledećem linku. Glavni cilj migracije našeg stanovništva je želja za boljim ekonomskim stanjem i željom da se novčano pomogne članovima porodice koji su ostali u matičnoj zemlji. O tome svjedoči činjenica da Crnogorci iz dijaspore godišnje šalju od 380-400 miliona eura nazad u Crnu Goru.

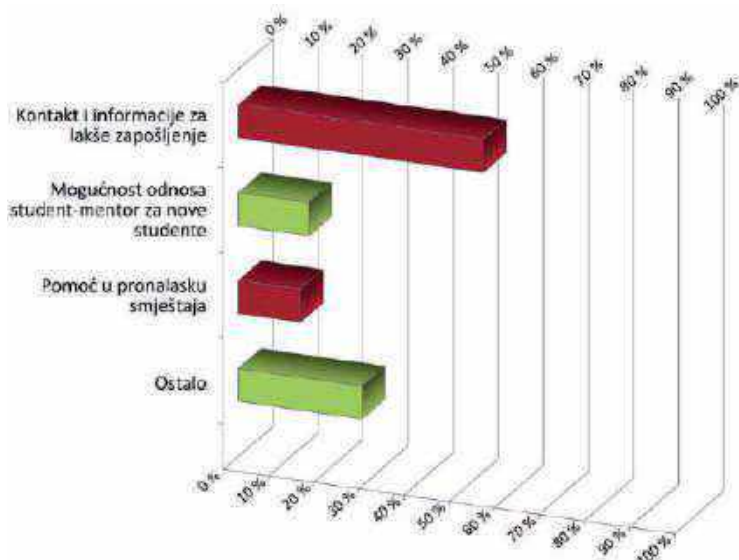
Što se tiče studenata iz Crne Gore, kako vrijeme prolazi, sve više njih se odlučuje da svoje obrazovanje nastavi u inostranstvu. Svi imaju svoje razloge zbog kojih su se odlučili na taj korak, ali svakako je jedan od najučestalijih-kvalitetnije obrazovanje. Veći i stariji univerziteti nude više prilika za usavršavanje, istraživanje, kao i za stvaranje kontakata koji će kasnije učvrstiti naš poslovni krug.

Iako gore pomenuta udruženja postoje već dugi niz godina, naši studenti većinom nisu upoznati s njenim radom. Naime, 53.5% studenata nije upoznato s činjenicom da crnogorska udruženja postoje u zemljama u kojima oni studiraju, dok 46.5% ima neku predstavu o njihovom postojanju i djelovanju. S druge strane imamo podijeljena mišljenja onih koji su upoznati sa djelovanjem dijaspore. 47.6% je zadovoljno sa djelovanjem crnogorske dijaspore i njihovim odnosima sa CSI, 39% nije zadovoljno, dok ostalih 13.4% smatraju da nisu dovoljno informisani da bi oformili svoj stav.

Koliko su studenti zadovoljni sa djelovanjem dijaspore u državi gdje studiraju?

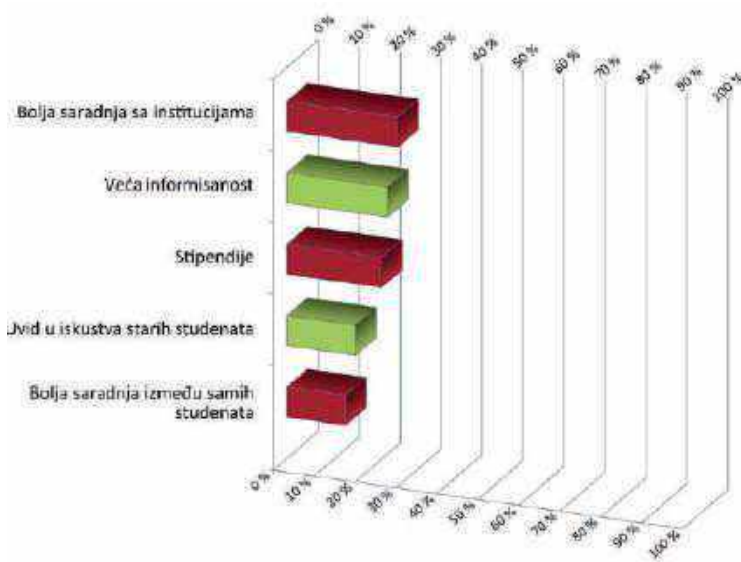
Mišljenje studenata kako članovi organizacija dijaspore mogu pomoći CSI?

Iskustva alumnista

Iskustva alumnista pokazuju da studenti koji odu na studentsku razmjenu tokom osnovnih studija ili završe osnovne studije u inostranstvu pokazuju veću zainteresovanost da svoje studije nastave u istoj ili pak drugoj stranoj zemlji. Kada su u pitanju master studije, studenti češće biraju doktorske studije ili se integrišu u tržište rada zemalja u kojima su stekli znanje, a nerijetko i oboje. Studenti koji su nakon stečenog zvanja odlučili da traže posao u inostranstvu imaju različita iskustva.

Ocjene alumnista o mogućim rješenjima za poboljšavanje položaja CSI

Činjenica da je student/studenkinja stekao/stekla znanje u državi, da možda posjeduje i znanje nacionalnog jezika osim engleskog je prednost, dok je dobijanje radne dozvole često nepremostiva prepreka, naročito u Velikoj Britaniji. Razgovori sa alumnistima pokazuju da nabrže i najlakše do posla dolaze stručnjaci informacionih tehnologija, shodno brzim razvojnim trendovima u ovoj oblasti. Dobar dio studenata koji se vrati u Crnu Goru relativno brzo dođe do zaposlenja, jer poslodavci generalno cijene inostrane diplome. Ipak, u nekim slučajevima je u inostranstvu posao u struci bolje plaćen nego u Crnoj Gori. Za jedan dio obrazovnih profila koji su visokospecijalizovani u Crnoj Gori ni ne postoje definisana radna mjesta.

Region - Srpski i hrvatski studenti u inostranstvu

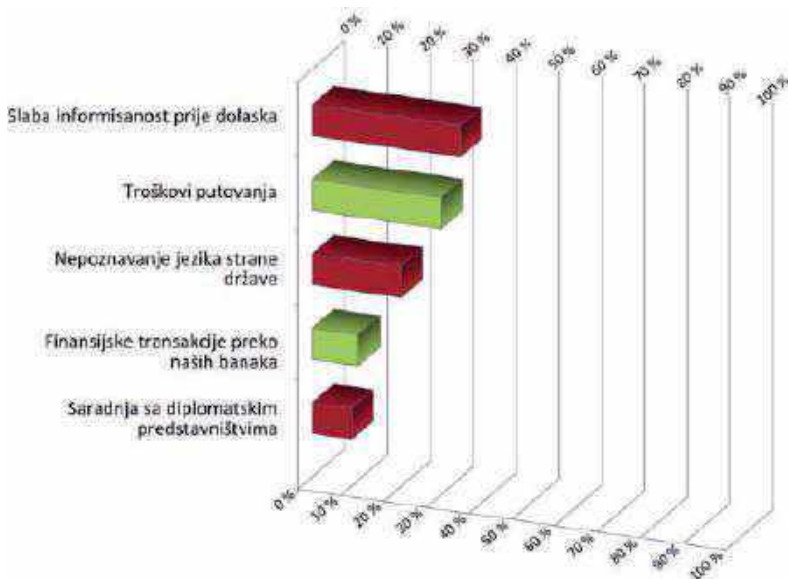
Podaci Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) pokazuju da je prosječan godišnji broj emigranata iz Srbije u države članice te organizacije iznosio 26.000, da bi se 2014. godine povećao do 58.000. Među emigrantima je najveći broj mladih, a podaci govore da većina odlazi zbog ekonomskih razloga (67.7%), iznenađujuće malo studenata kao glavni razlog navodi želju za boljim i kvalitetnijim obrazovanjem (4.6%). U studiji “Mladi u Srbiji 2015: Stanja, opažanja, verovanja i nadanja”, autora Smiljke Tomanović i Dragana Stanojevića, ističe se da su najpoželjnija odredišta za mlade iz Srbije države EU (22,8%), a posebno Njemačka (20,6%) i Austrija (8,7%), a od prekoookeanskih država SAD (16%) i Kanada (5,4%). Godišnje kroz program Erasmus + prođe oko 1.300 studenata na osnovnim i oko 500 na magistarskim i doktorskim studijama. Ovaj program u sebi objedinjuje sedam ranijih programa za obrazovanje koje sprovodi EU, uključujući Tempus, Erasmus Mundus, i “Mladi u akciji”. Fond za mlade talente Srbije u periodu od jedne godine stipendira do 500 najboljih studenata drugog i trećeg stepena akademskih studija na univerzitetima zemalja članica Evropske Unije i Evropske asocijacije za slobodnu trgovinu (EFTA), a studenti se nakon završenih studijskih programa vraćaju u Srbiju.

Slična situacija je i u Hrvatskoj, koja se prema statističkim podacima nalazi pri vrhu liste zemalja Balkana sa najvećim brojem iseljenika, a posebno stručnog i visokoškolskog kadra. Istraživanja pokazuju da je veliki broj mladih i obrazovanih ljudi napustilo zemlju u predpistupnom periodu Evropskoj Uniji. Do ulaska Hrvatske u EU, stopa odlazne studentske mobilnosti (outbound mobility ratio) iznosila je 4,93%,

što je svrstavalo u zemlje sa nadprosječnom stopom odlazne studentske mobilnosti. Svake godine na studije u inostranstvo ode oko 7.000 novih studenata, uz studente koji prolaze kroz programe razmjene ili stručnu praksu van države. Broj studentskih mobilnosti porastao je za oko 38% nakon završetka integracija države Hrvatske u Evropsku Uniju.

Kao glavne prednosti studiranja u inostranstvu navode upoznavanje drugih ljudi i kultura, različita životna iskustva i brojne studentske povoljnosti. Mane hrvatskog obrazovnog sistema studenti vide u neusklađenosti sa zahtjevima tržišta rada, brojnim administrativnim ograničenjima i slaboj organizaciji unutar univerziteta.

Problemi sa kojima se CSI suočavaju

Upisivanje fakulteta je jedna od najvažnijih životnih prekretnica, koja sa jedne strane donosi puno novih izazova i uzbuđenja, a sa druge strane može djelovati zastrašujuće, naročito za studente koji odlaze iz svog „porodičnog gnijezda“. Za mnoge studente to je prva migracija, a većina do tog trenutka nije imala radno iskustvo i nije iskusila samostalan život. Na osnovu istraživanja koja smo sprovedi, došli smo do zaključka da su to u najvećoj mjeri slaba informisanost studenata prije dolaska u inostranstvo kao i troškovi života u drugoj zemlji. Uzroke treba tražiti u želji studenata da steknu internacionalno obrazovanje, često birajući državu a ne program prikladan svojim potrebama i sferama interesovanja. Nedovoljna informisanost može prouzrokovati probleme sa dobijanjem svih zakonski neophodnih dokumenata ili pronalaženjem odgovarajućeg smještaja. Rješenje problema sa smještajem studenti nalaze u odlasku u studentske domove, gdje je neophodno adaptirati se na drugačiji način života i pravila. Studenti se suočavaju sa „kulturnim šokom“, koji nastaje kao posljedica često nerealnih očekivanja od grada (države) u koji dolaze. Pri dolasku u novu sredinu potrebno je upoznati novi grad, ljude, naučiti jezik i razviti nove navike i mehanizme prilagođavanja. Priručnik za crnogorske studente u Sloveniji, kao jedan u nizu planiranih projekata OCSI, predstavlja pomoć pri rješavanju svakodnevnih problema naših studenata. Sadrži brojne savjete za lakše snalaženje u zemlji, vodeći računa o efikasnosti i finansijskoj isplativosti predloženih rješenja.

Na pitanje koji su to najčešći administrativni problemi sa kojima se susrijeću u inostranstvu, od naših studenata dobili smo odgovore:

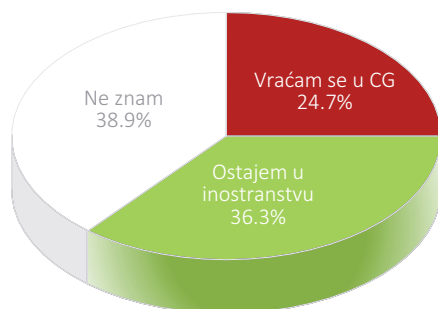
- U većini sistema državne administracije u Argentini ne postoji jasno definisan naziv za našu državu (kao Montenegro), već se vodi kao Jugoslavija ili Srbija i Crna Gora, što uzrokuje poteškoće prilikom registracije studenata. Pored toga, neophodno je da

je pasoš preveden na španski a razlog toga je što Crna Gora nije članica Evropske unije. Sve vrste dokumenata potrebno je prevesti na španski jezik, isključivo kod argentinskog prevodioca - u drugim slučajevima, nisu priznati.

- Za studentsku boravišnu dozvolu u Švedskoj potrebno je ispuniti online formular (u trajanju od 15 minuta) nekoliko mjeseci pred dolazak - po mogućnosti odmah nakon saznanja o prijemu na fakultet, te preuzeti boravišnu dozvolu - kartu po dolasku u zemlju. Sa druge strane, proces dobijanja radne dozvole je značajno komplikovaniji i utoliko sporiji (dozvola se čeka preko tri mjeseca i u tom periodu nije dozvoljeno napuštati zemlju).
- Administracija u Belgiji je spora i komplikovana, te se može desiti da se dozvola boravka čeka i do četiri mjeseca.
- U Japanu se boravišna dozvola izdaje na graničnom prelazu. Ipak, nije moguće otvoriti žiro račun bez broja telefona, a broj telefona nije moguće kupiti bez kreditne kartice japanske banke, koju je moguće dobiti tek dva do tri mjeseca nakon otvaranja računa.
- Zdravstveno osiguranje u Njemačkoj i Austriji je neophodno kako bi se student upisao na fakultet, produžio vizu i uopšte mogao da uspješno završi ostale administrativne procedure.
- U Austriji su crnogorski studenti izloženi velikom pritisku da u roku polažu ispite jer im u suprotnom prijete opasnost ukidanja dozvole boravka i prekida studija.

Zaključak i preporuke

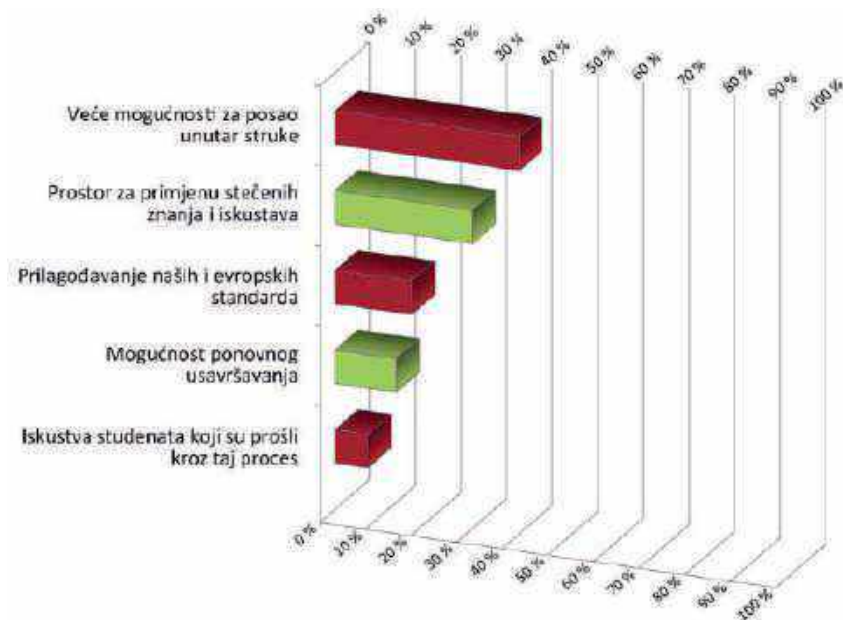
Namjera studenata da se vrate u Crnu Goru

Iako veoma složen, ovaj proces je realan izazov pred svim alumnistima OCSI i crnogorskim studentima uopšte, i zasigurno nešto o čemu je potrebno više govoriti. Ako pođemo od toga da je za jedan broj stručnjaka čije profesije nemaju praktičnu primjenu u našoj zemlji bolje da svoju šansu potraže u inostranstvu, procenat onih koji svojim znanjem i radom mogu pomoći napretku cjelokupnog društva u Crnoj Gori je značajan. Naša istraživanja su pokazala da najviše studenata još uvijek nije izabralo gdje će započeti svoju karijeru i to uslovljavaju rješavanjem nekih od zajedničkih problema; prije svega, potrebno je stvoriti odgovarajući prostor za primjenu stečenih znanja i iskustava koji je direktno uslovljen otvaranjem novih radnih mjesta kompatibilnih evropskim i svjetskim trendovima. Kao bitan problem studenti ističu različite zakonske regulative, pravila koja predstavljaju praktičnu razliku između Crne Gore i svijeta. Stoga, značajan dio CSI se po povratku u Crnu Goru nađe u nezavidnoj poziciji, zbog skromnog broja kontakata u matici nakon višegodišnjeg studiranja u inostranstvu. Položaj CSI u crnogorskom društvu može biti definisan

i stipendijama za najbolje koje garantuju posao (part time/full time) nakon povratka, u privatnom ili državnom sektoru. Adekvatno regulisanje ovih podsticajnih mjera predstavlja obostranu korist za onog poslodavca koji ulaže u znanje i studenta koji je stekao obrazovanje van države a potom dobio mogućnost da ga primijeni na pravi način. Veća informisanost, kroz razmjenu iskustava i neki vid mentorstva u saradnji sa onima koji su nekada prošli kroz sličan proces mogu koristiti CSI, te im pomoći da na pravi način isplaniraju svoju profesionalnu karijeru u domovini. Mogućnost reintegracije je potrebno razmotriti što ranije u toku, čak i prije početka studija, kako bi se kroz adekvatno savjetovanje izbjegao “prazan hod” i neiskorištavanje potencijala koji CSI zasigurno posjeduju.

Ocjena studenata šta bi olakšalo povratak u Crnu Goru

Očekivanja za naredni period i predlozi OCSI

Očekivanja OCSI su da će značajniji broj mladih u narednom periodu ići van države motivisani željom za dodatnim obrazovanjem i većim šansama za usavršavanje iz željene oblasti. Završne faze pregovora o pristupu EU kao i aktuelna situacija u regionu mogu imati uticaj na ovaj proces kroz povećanje broja stipendija i olakšica birokratske prirode. Pravilno usmjeravanje kroz blagovremeno informisanje novih generacija CSI predstavlja značajan izazov, koji zahtjeva saradnju svih relevantnih subjekata u crnogorskom društvu. Posebno u svjetlu kompletiranja EU integracija, momentom pristupanja jedinstvenom tržištu visokog obrazovanja i postepenom jedinstvenom tržištu rada, mladi će imati mnogo veću slobodu da biraju, da pod sličnim uslovima kao u i Crnoj Gori, studiraju na bilo kom univerzitetu na kontinentu. Konsekventno, mladi moraju biti ohrabreni da na informisan i strateški način donose odluke o aplikacijama, i tu posebno snažnu ulogu može igrati novootvorena Agencija za kvalitet visokog obrazovanja.

Migraciona dinamika i mobilnost CSI predstavlja i rani indikator migracija mladih na strana ili internacionalna tržišta rada. OCSI u svom radu insistira na važnosti promjene trenutnog pristupa CG institucija diskusiji o mobilnosti i potencijalnoj emigraciji mladih iz Crne Gore primarno kroz dva predloga:

- 1) tretiranje visokog obrazovanja kao individualne investicione odluke, gdje se podrška društva ostvaruje kroz: blagovremeno, iscrpno informisanje o benefitima i rizicima koje ta odluka podrazumijeva, strateški orijentisanom podrškom razvoju deficitarnih kadara za lokalne institucije, omogućivanje pristupa povoljnom kreditiranju ambicioznim

mladim ljudima, kao i izuzetno kompetitivnim stipendijama za najbolje studente finansiranih konzorcijumski (uz koordinisano uključenje organizacija, institucija i kompanija koje djeluju u Crnoj Gori, ne isključivo iz državnog budzeta), i kroz jednak tretman studenata na inostranim univerzitetima i studenata na privatnim univerzitetima u Crnoj Gori po svim pitanjima.

2) zamjenom sintagme “odliv mozгова” i rada na njegovoj prevenciji u rad na stimulanju razvoja globalne “mreže mozgovа” koje aktivno podržavaju razvoj crnogorskog društva. Uz privrženost nastojanju da se mali broj mladih ljudi koje Crna Gora ima ohrabruju da slijede svoje karijerne ambicije na informisan i strateški način, nezavisno od toga gdje će biti locirani, mnogo su veće šanse da će interesovanja tih istih mladih ljudi za razvoj crnogorske ekonomije u budućnosti biti šire od osnovnog interesovanja za dobrobit njihovih porodica. Aktivna mreža može dodatno stimulisati razmjenu informacija i iskustava između Crne Gore i svijeta, može stimulisati inovativnost i lokalnu konkurentnost crnogorskih proizvoda, kao i doprinijeti aktivnom lobiranju za strateške ciljeve.

Trenutno, glavni rizik nestrategijskog i nekoordinisanog pristupa Crne Gore jedinstvenim tržištima obrazovanja i rada jeste nedovoljna priprema za potencijalni hrvatski scenario. Pod pritiskom globalne finansijske krize i uz prilike inicirane članstvom u EU u periodu između 2009. i 2017. net emigracija hrvatskih državljana iznosila je 127,252 (~ 3% populacije), prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske. Generalna kumulativna net emigracija, uključujući rezidentne strane državljane između 2012. i 2017., iznosila je 91,215, od čega je 18,410 (~ 20%) pripadalo starosnoj dobi od 15 do 29 godina, iliti ekvivalent ~ 3% istodobnog dijela populacije. Svjetski ekonomski forum (WEF) je u godini pridruživanja (2013.)

procijenio procenat emigracije visoko-obrazovanog stanovništva na 24.6%⁸. Od 2014. godine starosna dob od 25 do 29 godina daje komparativno najveći doprinos emigraciji (- 12.7%). Posebno pogođen ovom dinamikom je slavonski region, hrvatski ekonomski ekvivalent crnogorskog sjevera. Poređenja radi, MONSTAT procjenjuje broj stanovnika Crne Gore starosti između 15 i 29 godina na 01.01.2018. na 121,276, pa bi ekvivalentan efekat na crnogorsku populaciju bio u rangu ~ 3,638 mladih emigranata u petogodišnjem periodu, među kojima bi većina bila visoko-obrazovana ili u procesu kompletiranja visokog obrazovanja. Prema našem razumijevanju, MONSTAT trenutno ne publikuje redovne godišnje izvještaje o migraciji niti prati migracije mladih državljana.

Direktan rizik po buduće CSI jeste disperzija u manje kvalitetne i manje konkurentne institucije visokog obrazovanja, prevashodno zbog fenomena pozitivne diskriminacije malih država pri upisu. Proširenja EU 2004. i 2007. incentivizovale su mnoge akademske sredine u Evropi na kreiranje jeftinijih (eksperimentalnih) akademskih programa na engleskom jeziku. Deceniju kasnije, kvalitet mnogih od ovih programa, njihova internacionalna rangiranja i rangiranja unutar lokalnih sistema visokog obrazovanja nije jasno predstavljen. Dio ovih programa je kreiran sa jasnim mandatom da kapitalizuje volju mladih južno- i istočno-evropljana da prate bilo koji akademski program koji im može dati pristup razijenim ekonomijama na zapadu i sjeveru kontinenta. Tržišta visokog obrazovanja trenutno nisu, globalno, sinhronizovana sa potraznjom tržišta rada, pa posebno u ovakvim instancama CSI rizikuju da po kompletiranju studija ne napreduju ni akademski ni karijerno.

⁸WEF Human Capital Report 2013 - Croatia

Generalne preporuke

Evidencija i praćenje trendova.

Razumijevanje brojnosti i kretanja, te pažljivo praćenje trendova vezanih za CSI populaciju, preduslov je za uočavanje mogućnosti za donošenje odgovarajućih politika. Uvid u CSI populaciju nije značajan samo za institucije i OCSI, već i za buduće studente, roditelje, ali i visoko obrazovanje u Crnoj Gori. U skladu sa pomenutim, ova publikacija je prvi korak ka tom smjeru.

Mreža studenata

Sljedeći pravac razmišljanja je razvoj mreže studenata bazirane na različitim nivoima iskustva i stepenu obrazovanja. Neophodna je efikasnija razmjena dostupnih mogućnosti za stipendiranje, kao i brži protok informacija od alumnista ka aktivnim studentima, što je jedna od ključnih djelatnosti OCSI. Kontinuirani rad na uspostavljanju kulture mentorstva među alumnima i iskusnijim CSI prema mlađim generacijama pomaže u ranom prepoznavanju i usmjeravanju studenata ka univerzitetima i fakultetima (u zemlji ili inostranstvu) koji na najbolji načine odgovaraju njihovim ambicijama, te da kroz savjetodavnu ulogu i “mrežu” povežu one zainteresovane sa institucijama, organizacijama i kompanijama širom svijeta, ali i u Crnoj Gori, za CSI koji žele da se vrate nakon završetka studija. Ista kultura stimuliše slobodnu intrageneracijsku razmjenu informacija, gdje studenti direktno traže informacije od svojih kolega na drugim lokacijama.

Domaće akademske institucije i privredni subjekti

Imajući u vidu da se značajan broj CSI usavršava na najprestižnijim svjetskim univerzitetima i istraživačkim centrima, potrebno je veće interesovanje visokoškolskih institucija u Crnoj Gori za komunikaciju,

podršku i saradnju sa talentovanim istraživačima. Uspostavljanje fokusiranih mreža sa najtalentovanim studentima dodiplomskih i postdiplomskih studija u zemlji i inostranstvu, koji bi se obavezali da o svojim rezultatima i adekvatnim prilikama obavijeste zainteresovanu javnost kroz aktivnosti kao što su Otvoreni dani nauke (ODN) i ljetnje škole za talentovane učenike i studente, može posljediti dinamičnijim i uspješnijim istraživačkim radom.

Slično, kontakti između CSI populacije i privrednih subjekata, neophodni su za pravovremeno uočavanje prilika za reintegracije mladog visokog obrazovanog radnog kadra. CSI trebaju da imaju jednak pristup stažiranjima u Crnoj Gori kao i lokalni studenti.

Informisanje šire javnosti

Javne diskusije su uvijek poželjne i djelotvorne jer okupljaju sve koji su na neki način povezani sa studiranjem u inostranstvu ili uticajima koje ono ima na naše društvo. Upoznavanje relevantnih aktera o različitim iskustvima i rezultatima značajnog procesa kao što je studiranje u inostranstvu doprinosi boljem razumijevanju ovako važne investicije. Savjetujemo svima da prije važne životne odluke, što studiranje u inostranstvu sigurno jeste, ispitaju sve svoje opcije i odaberu onu koja će im pružiti najviše kako u toku studija tako i nakon njih.

Šta dalje?

Ova publikacija je imala za cilj predstavljanje brojnosti i drugih temeljnih karakteristika CSI populacije. Imajući u vidu da je ovaj poduhvat uz dopune prvi takve vrste, jasno je da postoji mnogo prostora za napredak u preciznosti podataka koji opisuju CSI populaciju. U tom smislu, odgovor na ključna istraživačka pitanja, odnosno parametre koji opisuju CSI populaciju, nikada nije konačan. Stoga, ovaj dokument posmatramo kao osnovu za

unaprijeđivanje znanja i informacija o CSI, koji je potrebno kontinuirano unapređivati i periodično ažurirati.

Mnogo je otvorenih pitanja na koja ova prva publikacija nije mogla pružiti adekvatan odgovor; od kvantitativnih podataka - brojnosti naših studenata u određenim svjetskim regijama i kontinentima (Afrika, Sjeverna Amerika i Sjeverna Evropa), identifikovanja trendova vezanih za CSI na globalnom i regionalnom nivou, broja nostrifikovanih diploma u Crnoj Gori i obrazovnih usmjerenja do onih više kvalitativnih - uvida u mogućnosti zapošljavanja, mreže kojima CSI imaju pristup, probleme studenata i njihovu svakodnevicu. Kako bi se ponudio odgovor na neka od ovih pitanja u budućnosti, potrebno je intenzivirati saradnju i razmjenu podataka o aktivnim studentima u inostranstvu i raspoloživim stipendijama.

Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu otvorena je za saradnju sa svim studentima, alumnistima i društvima dijaspore u realizaciji zajedničkih potencijala. U koordinaciji sa svojim partnerima, OCSI priprema još materijala koji će imati za cilj informisanje zainteresovanih o mogućnostima ali i negativnim iskustvima koji su dio iskustvenog procesa kao što je studiranje u inostranstvu. Nastavljamo sa dobrom tradicijom okupljanja širom svijeta, kako u ambasadama tako i u organizaciji naših studenata. Naše Ljetnje i Zimske Skupštine ostaće važan faktor saradnje sa roditeljima, učenicima i institucijama. Proširićemo mrežu koordinatora naše organizacije i obezbijediti još efikasniju komunikaciju između pripadnika CSI populacije. Aktivno uključivanje naših alumnista u sistem može imati višestruke benefite za studente koji su u procesu odabira odgovarajuće srednje škole ili fakulteta. Sve važne informacije i događaji vezani za djelatnosti OCSI mogu se naći na našem zvaničnom sajtu www.omsa.me, kao i putem društvenih mreža Facebook i Instagram.

Ko smo mi?

Organizacija crnogorskih studenata u inostranstvu (OCSI/OMSA) je nepolitička, neprofitna nevladina organizacija (osnovana 2011. godine) čiji je glavni cilj uspostavljanje platforme za efikasnu i efektivnu saradnju među populacijom crnogorskih studenata u inostranstvu (CSI) u cilju stimulisanja profesionalne, naučne i drugih vrsta saradnje.

Vizija

Crnogorski studenti u inostranstvu ujedinjeni u promociji znanja i iskustva.

Misija

OCSI kao najkompletnija i informacijama najbogatija mreža crnogorskih studenata u inostranstvu sa kapacitetom za aktivno globalno, regionalno i lokalno djelovanje.

Glavni cilj

Uspostavljanje platforme za efikasnu i efektivnu saradnju među CSI populacijom u cilju stimulisanja profesionalne, naučne i drugih vrsta saradnje.

OCSI članovi su crnogorski studenti koji

- a) su redovni studenti na osnovnim, master i doktorskim studijama u inostranstvu;
- b) se nalaze na programima razmjene u trajanju od najmanje jedne godine;

- c) su u prethodnoj akademskoj godini završili svoje studije u inostranstvu u trajanju od najmanje godinu dana;
- d) su završili studije (dio studija) u inostranstvu - alumni.

Kako se postaje OCSI član?

Zainteresovani članovi CSI populacije se mogu registrovati popunjavanjem formulara za članstvo koji se nalazi na internet stranici www.omsa.me. Svi zahtjevi za članstvo prolaze kroz proces kontrole, nakon čega odluku o prihvatanju zahtjeva donosi administrator registracije.

Finalna napomena

Publikacija je nastala iz potrebe da se informacije o broju, usmjerenju i teritorijalnoj zastupljenosti pripadnika CSI populacije predstavljaju široj javnosti. Sa ciljem promovisanja potencijalno važne uloge crnogorskih studenata u inostranstvu, pokušali smo doći do nekih novih i neistraženih podataka zanimljivih zainteresovanim stranama. Zahvalnost za pomoć u istraživačkom procesu dugujemo svim alumnistima, koordinatorima i članovima OCSI koji su neumorno radili na prikupljanju podataka, brojnim univerzitetima (više od 30) koji su nam izašli u susret, Ministarstvu nauke, Kancelariji za međunarodnu saradnju Univerziteta Crne Gore, Montenegro-UK Society i Montenegrin Ethnic Association of Australia, Organizaciji srpskih studenata u inostranstvu i Udruzi hrvatskih studenata u Austriji. Konačno, posebnu zahvalnicu dugujemo Kancelariji za mlade Ministarstva sporta za sponzorstvo troškova formatiranja i štampe publikacija.

Izvori

Smiljka Tomanović, Dragan Stanojević. Mladi u Srbiji 2015: Stanja, opažanja, verovanja i nadanja. Beograd, 2015.

National Center for Education Statistics, Digest of Education Statistics, 2006.

Publikacija o studijama u inostranstvu- šta (ne) znamo o životu u zemlji studiranja, OCSI

URLs:

<http://www.4icu.org/> <http://www.dubaifaqs.com>

<http://www.russianenic.ru/english/cred/spisok.html>

www.topuniversities.com

<https://www.thecompleteuniversityguide.co.uk/international/central-and-south-america/argentina/>

<http://www.slovenia.si/study/where-what/higher-education-institutions/list-of-higher-institutions-in-slovenia/>

<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MIG>

<http://studyindenmark.dk/study-options/danish-higher-education-institutions/universities>

<https://www.studying-in-germany.org/list-of-universities-in-germany/>

<http://www.studyin.cz/universities/>

<http://www.slovakiaeducation.info/Higher-Education/List-of-Universities.html>

<https://www.swissuniversities.ch/en/higher-education-area/recognised-swiss-higher-education-institutions/>

<http://www.erasmusplus.ac.me/>

<https://www.studentskizivot.com/stipendije/otvorena-prijava-na-stipendije-visegrad-fonda/>

www.erstebank.me

<http://www.ms.gov.me/ministarstvo>

<http://www.rtcg.me/vijesti/dijaspora/66019/sirom-svijeta-pola-miliona-crnogoraca.html>

<http://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:708716-Crna-Gora-Van-granica-zivi-oko-500000-Crnogoraca-u-Srbiji-38527>

<https://www.blic.rs/biznis/privreda-i-finansije/dijaspora-u-crnu-goru-salje-400-miliona-evra-godisnje/5lcgwqc>

<http://www.dijaspora.mvpei.gov.me/adresar-dijaspora/>

http://www.vijesti.me/vijesti/u-turskoj-zivi-jos-jedna-crna-gora-1012897?fbclid=IwAR0xLJuZ8FVAyKfVnItD0jTR5GFpEq-GfLMVyMvim1PUKCJLziCb_0K3rC

ORGANIZATION OF
MONTENEGRINS
STUDYING ABROAD

Decembar 2018.

Projekat podržan od strane

